

Promemoria

Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda

(Justitiedepartementet)

Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian lämnas förslag som syftar till att stärka möjligheterna att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende dem som har dömts till skyddstillsyn. Förslagen innebär bl.a. att övervakningstiden förlängs och att möjligheten att föreskriva villkor om var den dömde ska vistas eller inte får vistas görs tydligare. Vidare föreslås att Kriminalvården ska kunna fatta beslut om elektronisk övervakning av den dömde för att kontrollera att en föreskrift följs.

I syfte att främja snabbheten och flexibiliteten när det gäller beslut om övervakning, föreskrifter den dömde ska följa och åtgärder vid misskötsamhet föreslås att Kriminalvården, i stället för övervakningsnämnden, ges rätt att meddela sådana beslut.

Vidare lämnas förslag som syftar till att ytterligare stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontrollåtgärder avseende dem som villkorligt frigetts från ett fängelsestraff. Förslagen innebär att möjligheten att föreskriva villkor om var den villkorligt frigivne ska vistas eller inte får vistas görs tydligare. Vidare föreslås ökade möjligheter för Kriminalvården att fatta beslut om elektronisk övervakning av den villkorligt frigivne.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Innehållsförteckning

Promemorians huvudsakliga innehåll	1
1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	3
2 Ärendet.....	10
3 Reglerna om villkorligt frigivna och hur de förhåller sig till reglerna om skyddstillsyn	11
4 Återfallsförebyggande åtgärder vid skyddstillsyn.....	15
4.1 Behovet av en förändring	15
4.2 Ändring av föreskrifter om samhällstjänst	16
4.3 Övervakning.....	17
4.4 Särskilda föreskrifter under skyddstillsynen	20
4.5 Föreskrifter om vistelse	22
4.6 Beslut om elektronisk övervakning	23
4.7 Övervakarens befogenhet.....	27
5 Hanteringen av misskötsamhet	27
5.1 Kriminalvårdens möjligheter att vidta åtgärder	27
5.2 Domstolens möjligheter att vidta åtgärder.....	29
6 Omhändertagande och hämtning.....	30
7 Överklagande	31
8 Följdändringar avseende internationellt samarbete	33
9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	34
10 Konsekvenser.....	35
11 Författningskommentar	38

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 28 kap. 6 a § och 37 kap. 8 § ska upphöra att gälla,
dels att 26 kap. 16 och 17 §§, 28 kap. 2 a §, 5–9 §§, 37 kap. 7, 10 och 11 §§ och 38 kap. 3 § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2019:464

Föreslagen lydelse

26 kap.

16 §

Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången.

En särskild föreskrift får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,

2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,

4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

6. kontrollerat boende eller andra anvisningar om boendet,

7. vistelseort, eller

7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller områden den dömda ska vistas eller inte får vistas, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Om den övervakade är skadeståndsskyldig på grund av brottet, får en särskild föreskrift beslutas om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas endast i den utsträckning det inte kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället, med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

17 §

Om det är särskilt angeläget för att minska risken att den övervakade begår nya brott, får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs.

Om det behövs för att minska risken att den övervakade begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs.

Elektronisk övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.2 a §¹

Skyddstillsyn får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift skall avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar.

När rätten meddelar en föreskrift om samhällstjänst skall den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

Övervakningsnämnden får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst, när det finns skäl till det.

Skyddstillsyn får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift ska avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar.

När rätten meddelar en föreskrift om samhällstjänst ska den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

Kriminalvården får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst, när det finns skäl till det.

5 §²

Skyddstillsyn skall vara förenad med övervakning från dagen för domen. Rätten får dock förordna att övervakningen skall anstå till dess domen har vunnit laga kraft mot den dömden. Om domen överklagas, kan högre rätt förordna att vidare verkställighet inte får ägas rum.

Övervakningen skall upphöra utan något särskilt förordnande när ett år av prövotiden har förflutit, om inte annat följer av fjärde stycket eller av 5 a, 7 eller 9 §.

Skyddstillsyn ska vara förenad med övervakning från dagen för domen. Rätten får dock besluta att övervakningen ska börja först när domen har fått laga kraft mot den dömden. Om domen överklagas, kan högre rätt besluta att verkställigheten ska avbrytas.

Om inte annat har beslutats upphör övervakningen vid prövotidens utgång.

Om verkställigheten har avbrutits till följd av beslut av högre rätt

¹ Senaste lydelse 1998:604.

² Senaste lydelse 1998:604. Ändringen innebär bl.a. att fjärde stycket tas bort.

Har verkställigheten avbrutits till följd av beslut av högre rätt men döms den tilltalade därefter ändå till skyddstillsyn, skall den tid under vilken verkställighet inte ägt rum inte räknas in i prövotiden eller den tid som anges i andra stycket.

Har skyddstillsyn förenats med behandlingsplan som den dömde har åtagit sig att följa, får rätten i domen förordna om längre övervakningstid än vad som anges i andra stycket. Tiden får dock inte sättas längre än vad som behövs för att behandlingen skall kunna slutföras och får inte överstiga prövotiden.

men döms den tilltalade därefter ändå till skyddstillsyn, ska den tid under vilken verkställighet inte skett inte räknas in i prövotiden.

5 a §³

Har skyddstillsyn förenats med en föreskrift om samhällstjänst skall den dömde fullgöra samhällstjänsten enligt en arbetsplan som upprättas av Kriminalvården.

Om det behövs för att den dömde skall stå under övervakning till dess samhällstjänsten fullgjorts, får övervakningsnämnden besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Om skyddstillsyn har förenats med en föreskrift om samhällstjänst ska den dömde fullgöra samhällstjänsten enligt en arbetsplan som upprättas av Kriminalvården.

Lydelse enligt SFS 2019:464

Föreslagen lydelse

6 §

Vad som föreskrivs i 26 kap. 11 och 13–15 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Rätten ska dock i domen förordna övervakare, om inte särskilda skäl talar mot det.

Vad som föreskrivs i 26 kap. 11 och 13–18 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Rätten ska dock i domen förordna övervakare, om inte särskilda skäl talar mot det. Vidare får rätten i domen besluta föreskrifter enligt 26 kap. 16 § andra stycket 3–8 och tredje stycket samt 27 kap. 5 § andra stycket. Kriminalvården får ändra

³ Senaste lydelse 2005:967. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

eller upphäva en föreskrift enligt 27 kap. 5 § andra stycket när det finns skäl till det.

7 §

Om den dömden inte iakttar vad som åligger honom eller henne till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden

1. besluta föreskrifter enligt 6 a § första stycket 1–4 och andra stycket,

2. besluta föreskrifter om på vilket sätt och i vilken omfattning den dömden ska hålla kontakt med övervakaren, Kriminalvården eller annan person, eller om skyldighet för den dömden att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. förordna en eller flera personer som biträder vid övervakningen,

4. besluta om att varning ska meddelas den dömden, eller

5. besluta om övervakning av den dömden under en viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Om övervakningsnämnden bedömer att övervakning som beslutats enligt första stycket 5 inte längre behövs, får nämnden besluta att övervakningen ska upphöra.

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prövotidens utgång.

Om den dömden bryter mot vad som gäller för honom eller henne till följd av domen på skyddstillsyn, får Kriminalvården vidta en åtgärd som avses 26 kap. 18 § första stycket. Om en sådan åtgärd anses otillräcklig, får Kriminalvården besluta om att en varning ska meddelas den dömden.

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av Kriminalvården efter prövotidens utgång.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §⁴

Har den dömden allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att sådana åtgärder som

Har den dömden allvarligt brutit mot vad som gäller för honom eller henne och det kan antas att han

övervakningsnämnden får vidta blir utan verkan, skall nämnden begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen skall undanröjas. Även utan framställning från nämnden får sådan talan väckas, om den dömde i fall som avses i 6 a § första stycket allvarligt har åsidosatt sina åligganden enligt den behandlingsplan som gäller för honom.

Talan skall anhängiggöras före prövotidens utgång.

eller hon inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta, ska myndigheten begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen ska undanröjas. Även utan begäran från Kriminalvården får en sådan talan väckas, om den dömde i fall som avses i 6 b § första stycket allvarligt har brutit mot vad som gäller enligt hans eller hennes behandlingsplan.

Talan ska anhängiggöras före prövotidens utgång.

9 §⁵

Om skyddstillsynen undanröjs, ska rätten bestämma en annan påföljd för brottet och då ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I ett sådant fall får rätten döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen ska rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. *En sådan åtgärd får inte beslutas efter prövotidens utgång.*

Om skyddstillsynen undanröjs, ska rätten bestämma en annan påföljd för brottet och då ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I ett sådant fall får rätten döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 b § första stycket lämnats i domen ska rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. *Rätten får dock inte besluta om elektronisk övervakning enligt 26 kap. 17 §.*

En sådan åtgärd som avses i andra stycket får inte beslutas efter prövotidens utgång.

⁵ Senaste lydelse 2016:491.

37 kap.

7 §

Kriminalvårdens beslut enligt 26 kap. 12 § första stycket, 13 § andra stycket, 15 § andra stycket, 16 och 17 §§ och 19 § första stycket får överklagas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor ligger där den övervakade är inskriven.

Kriminalvårdens beslut i frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 13 § andra stycket, 15 § andra stycket, 16 och 17 §§ och 19 § första stycket samt 28 kap. 7 § får överklagas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor ligger där den övervakade är inskriven.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*10 §⁶

Kriminalvårdens och övervakningsnämndens beslut som avses i 7, 8 och 11 §§ gäller omedelbart om inte något annat förordnas.

Kriminalvårdens och övervakningsnämndens beslut som avses i 7 och 11 §§ gäller omedelbart om inte något annat beslutas.

*Lydelse enligt SFS 2019:464**Föreslagen lydelse*

11 §

Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17, 19 och 22 §§ samt 28 kap. 5 a § andra stycket, 7 och 11 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden ligger. Om beslutet rör frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17 eller 19 §, får det överklagas av Kriminalvården. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17, 19 och 22 §§ samt 28 kap. 7 och 11 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden ligger. Om beslutet rör frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17 eller 19 § eller 28 kap. 7 §, får det överklagas av Kriminalvården. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut enligt denna balk av en övervakningsnämnd i andra frågor än som avses i första stycket får inte överklagas.

38 kap.3 §⁷

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område <i>den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam,</i> eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.	Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område <i>det frivårdskontor ligger där den skyddstillsynsdömde är inskriven,</i> eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.
--	--

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av den rätt, där brottmål mot den dömda är väckt eller där mål om åtgärd mot den dömda enligt 32 kap. 4 § redan tagits upp, eller av rätten i den ort där den dömda mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Bestämmelserna i 28 kap. 5 § andra stycket i den äldre lydelsen gäller fortfarande för skyddstillsyn som dömts ut före ikraftträdandet.

⁷ Senaste lydelse 2016:491.

2 Ärendet

Den 1 juli 2020 träder nya regler i kraft som syftar till att stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende dem som frigges villkorligt från ett fängelsestraff (prop. 2018/19:77 Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning, bet. 2018/19:JuU25, rskr. 2018/19:228). Fram till den tidpunkten gäller att reglerna om övervakning m.m. och möjligheten att ge särskilda föreskrifter som ska följas av den dömda efter villkorlig frigivning och vid en dom på skyddstillsyn i stor utsträckning är gemensamma. Därefter förändras det förhållandet på så sätt att möjligheterna till kontroll av den dömda blir större vid villkorlig frigivning än vid skyddstillsyn. Vidare ändras beslutsordningen i flera avseenden.

I den proposition som låg till grund för de ändringar som träder i kraft den 1 juli 2020 uttalade regeringen att det kan finnas anledning att överväga om motsvarande förändringar som föreslogs avseende villkorligt frigivna också bör göras när det gäller skyddstillsynsdömda. I det ärendet fanns dock inte underlag för att föreslå de förändringarna (prop. 2018/19:77 s. 50–51).

I regeringens åtgärdsprogram mot gängkriminalitet som presenterades den 21 september 2019, 34-punktsprogrammet, anges under punkten 12 att möjligheten till vistelseförbud inom ramen för påföljdssystemet ska utredas. Syftet är att se till att kontrollåtgärderna vid skyddstillsyn blir lika dem för villkorligt frigivna samt överväga kompletterande regler som innebär ökade möjligheter att bestämma var dömda inte ska få vistas.

Mot bakgrund av uttalandena i prop. 2018/19:77 och punkten 12 i 34-punktsprogrammet har inom Justitiedepartementet en promemoria upprättats. Promemorian innehåller förslag som innebär att möjligheterna till stöd och kontroll av skyddstillsynsdömda görs mer lika dem som gäller för villkorligt frigivna. För både villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda föreslås vidare förtydliganden som innebär att föreskrifter ska kunna beslutas som innebär ett krav på att vistas på en viss plats eller område liksom ett förbud att vistas på vissa platser och områden. Slutligen föreslås även utökade möjligheter till elektronisk övervakning av beslutade föreskrifter för båda kategorierna av dömda.

Promemorian tar sitt avstamp i de regler för villkorligt frigivna och de följdändringar i skyddstillsynsreglerna m.m. som träder i kraft den 1 juli 2020 (SFS 2019:464). När innehållet i lagstiftningen beskrivs är det därför de nya reglerna som avses om inte annat uttryckligen framgår.

3 Reglerna om villkorligt frigivna och hur de förhåller sig till reglerna om skyddstillsyn

Allmänt

Regler om vad som gäller efter villkorlig frigivning av den som dömts till fängelse finns huvudsakligen i 26 kap. brottsbalken medan regler om vad som gäller för skyddstillsyn finns i 28 kap. brottsbalken.

Prövotid

Villkorlig frigivning

Efter villkorlig frigivning gäller en prövotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst trehundra sextiofem dagar (26 kap. 10 §). Under prövotiden gäller ett allmänt skötsamhetskrav. Den frigivne ska under prövotiden vara skötsam och efter förmåga försöka försörja sig och betala skadestånd som har dömts ut på grund av brottet. Den frigivne är också skyldig att på kallelse inställa sig hos Kriminalvården (26 kap. 11 §).

Skyddstillsyn

Även för skyddstillsynsdömda gäller en prövotid. Den löper tre år från den dag då påföljden börjar verkställas (28 kap. 4 §). Genom en hänvisning i 28 kap. till 26 kap. 11 § gäller samma skötsamhetskrav för skyddstillsynsdömda som för villkorligt frigivna (28 kap. 6 §).

Övervakning

Villkorlig frigivning

Den som är villkorligt frigiven ska ställas under övervakning av Kriminalvården om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Om inte annat beslutas upphör övervakningen först vid prövotidens utgång (26 kap. 12 §). Övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt bedrivs under ledning av Kriminalvården. Kriminalvården förordnar övervakare och får förordna en eller flera personer att biträda vid övervakningen (26 kap. 13 §). Under övervakningen ska Kriminalvården genom stöd och kontroll verka för att den frigivne inte begår nya brott och för att hans eller hennes anpassning i samhället även i övrigt främjas. För varje frigiven som står under övervakning ska det upprättas en individuell utformad plan. Övervakningen ska planeras och utformas tillsammans med den dömda och i samverkan med berörda myndigheter. I planen får Kriminalvården meddela anvisningar om vad som ska gälla under övervakningen (26 kap. 14 §). Den som står under övervakning ska följa den plan för övervakningen som har upprättats enligt 14 § och hålla övervakaren underrättad om sin bostad, sysselsättning och andra förhållanden som är av betydelse för övervakningen. Den övervakade är också skyldig att inställa sig hos övervakaren efter kallelse och i övrigt hålla kontakt med

övervakaren enligt dennes anvisningar. Kriminalvården får bestämma att den övervakades skyldigheter även ska gälla gentemot en anställd vid Kriminalvården eller någon annan person (26 kap. 15 §).

Under prövotiden ska Kriminalvården löpande bedöma behovet av övervakning. Har den frigivne inte ställts under övervakning kan sådan beslutas om det finns anledning till det. Behövs inte övervakningen längre ska Kriminalvården besluta att den ska upphöra (26 kap. 18 §).

Skyddstillsyn

För skyddstillsynsdömda krävs inget särskilt beslut från Kriminalvården för att övervakning ska komma till stånd. I stället börjar en övervakningstid om ett år löpa automatiskt i och med domen om inte rätten beslutar något annat. Inte heller omprövas behovet av övervakning löpande under övervakningstiden. Övervakningstiden upphör utan något särskilt beslut när ett år av prövotiden har förflutit om inte annat gäller enligt vissa i bestämmelsen uppräknade bestämmelser (28 kap. 5 §).

För det första kan övervakningstiden förlängas om skyddstillsynen har förenats med en behandlingsplan. Då får rätten i domen förordna om en längre övervakningstid än ett år. Tiden får dock inte sättas längre än vad som behövs för att behandlingen ska kunna slutföras och får inte överstiga prövotiden (28 kap. 5 § fjärde stycket). För det andra kan övervakningsnämnden, om det behövs för att den dömda ska stå under övervakning till dess en föreskrift om samhällstjänst fullgjorts, besluta om övervakning under en viss tid efter att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång (28 kap. 5 a § andra stycket). För det tredje kan övervakningsnämnden som en åtgärd vid misskötsamhet förlänga övervakningstiden. Även här gäller att den inte får sättas längre än prövotiden (28 kap. 7 §). Slutligen kan rätten, om den bedömer att det inte finns tillräckliga skäl att undanröja en dom på skyddstillsyn och döma till en annan påföljd, bl.a. i stället förlänga övervakningstiden (28 kap. 9 §).

Genom en hänvisning i 28 kap. till 26 kap. 13–15 §§ gäller reglerna om Kriminalvårdens stöd och kontroll, om en individuellt utformad plan för övervakningen och skyldighet att inställa sig hos övervakaren m.m. också för dem som dömts till skyddstillsyn. Vidare gäller även proportionalitetsprincipen (28 kap. 6 §).

Särskilda föreskrifter

Villkorlig frigivning

I 26 kap. 16 § brottsbalken finns regler om föreskriftsrätt under prövotiden för dem som villkorligt frigetts. Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången (första stycket).

I bestämmelsens andra stycke finns en uppräknning av vilka föreskrifter som kan komma i fråga. En särskild föreskrift får avse på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården och en skyldighet för den övervakade att lämna

underrättelser om uteblivelse från arbetsplats, skola eller liknande (p. 1 och 2), deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet (p. 3), missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling (p. 4), arbete, utbildning eller annan sysselsättning (p. 5), kontrollerat boende eller andra anvisningar om boendet (p. 6), vistelseort (p. 7) eller skyldighet att lämna vissa prover för kontroll av nykterhet (p. 8). Är den övervakade skadeståndsskyldig får även föreskrifter ges om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras (tredje stycket).

Övervakaren får besluta hur en föreskrift ska verkställas i ett särskilt fall. Övervakaren får också, förutom när det gäller elektronisk övervakning enligt 26 kap. 17 §, tillfälligt jämka beslutade föreskrifter och anvisningar om vad som i övrigt ska gälla för övervakningen (26 kap. 18 § andra stycket).

Skyddstillsyn

För skyddstillsynsdömda gäller enligt 28 kap. 6 a § delvis andra regler för föreskrifter. Förutsättningarna för att en föreskrift ska få komma i fråga överensstämmer med dem som gäller för villkorligt frigivna. Däremot är det som utgångspunkt rätten som i domen ska besluta om föreskrifterna, som får gälla för viss tid eller tills vidare. De föreskrifter som rätten enligt första stycket kan besluta avser vistelseort eller bostad under högst ett år åt gången (p. 1), arbete, utbildning eller annan sysselsättning (p. 2), läkarvård, missbruksvård eller annan behandling eller deltagande i särskild programverksamhet (p. 3), tid och sätt för betalning av skadestånd (p. 4) eller biträde till den skadelidande enligt 27 kap. 5 § andra stycket (p. 5).

Rätten att ge föreskrifter om provtagning för nykterhet är begränsad jämfört med vad som gäller för villkorligt frigivna. För skyddstillsynsdömda är det en förutsättning att det också beslutats om föreskrifter om vård eller behandling (andra stycket).

Även övervakningsnämnden får om behov av det uppkommer besluta om föreskrifter för skyddstillsynsdömda. Det gäller bara sådana föreskrifter som avses i punkterna 1–4. Övervakningsnämnden kan alltså inte ge en föreskrift om biträde till den skadelidande enligt p. 5. Däremot kan övervakningsnämnden ändra eller upphäva alla former av föreskrifter, även sådana om biträde till skadelidande (tredje stycket). Slutligen kan även övervakaren meddela anvisningar om hur en föreskrift ska verkställas i det enskilda fallet. Övervakaren får också tillfälligt jämka beslutade föreskrifter (fjärde stycket).

Elektronisk övervakning

Villkorlig frigivning

När det gäller villkorligt frigivna får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 26 kap. 16 § följs. En förutsättning är att det är särskilt angeläget för att minska risken för att den övervakade begår nya brott. Elektronisk övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången (26 kap. 17 §).

Skyddstillsyn

Någon möjlighet att kontrollera föreskrifter som ges till skyddstillsynsdömda med elektronisk övervakning, finns inte enligt nuvarande reglering.

Ändrade villkor och föreskrifter

Villkorlig frigivning

För villkorligt frigivna gäller en allmän skyldighet för Kriminalvården att löpande ändra beslut eller fatta beslut om nya åtgärder när det gäller övervakning och föreskrifter så snart det finns anledning till det (26 kap. 18 §). Någon misskötsamhet förutsätts inte för tillämpning av bestämmelsen. Avgörande är den dömdes behov.

Skyddstillsyn

När det gäller skyddstillsynsdömda är systemet något annorlunda utformat. Som redovisas ovan är det rätten som inledningsvis fattar beslut om vilka föreskrifter som bedöms vara nödvändiga (28 kap. 6 a § första stycket). Under samma förutsättningar som gäller för rätten kan övervakningsnämnden fatta beslut om föreskrifter (28 kap. 6 a § andra stycket). Inte heller dessa kräver misskötsamhet, utan bedömningen ska utgå från den dömdes situation och behov. Någon rätt för Kriminalvården att fatta beslut om föreskrifter eller villkor som den anser att det finns behov av finns inte. I övrigt bygger skyddstillsynsregleringen i princip på att nya åtgärder bara ska följa på misskötsamhet.

Åtgärder vid misskötsamhet

Villkorlig frigivning

Åtgärder vid misskötsamhet för villkorligt frigivna finns i 26 kap. 19 §. Om den villkorligt frigivne bryter mot föreskrifter eller anvisningar om vad som i övrigt ska gälla för övervakningen får Kriminalvården först pröva att ändra formerna för övervakningen eller ändra eller ge nya föreskrifter enligt 26 kap. 18 § första stycket. Om det inte är tillräckligt får Kriminalvården meddela den frigivne en varning (första stycket). Är överträdelsen allvarlig kan övervakningsnämnden förklara villkorligt medgiven frihet förverkad upp till högst 90 dagar per gång. Om det är tillräckligt får övervakningsnämnden besluta om en mindre ingripande påföljd, såsom varning eller nya föreskrifter (andra och tredje styckena).

Skyddstillsyn

Om den skyddstillsynsdömde inte iakttar vad som åligger honom eller henne till följd av domen på skyddstillsyn får övervakningsnämnden besluta föreskrifter, besluta om på vilket sätt och i vilken omfattning den dömd ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården m.m., förordna ytterligare personer att biträda vid övervakningen, besluta om en varning eller besluta om förlängd övervakningstid (28 kap. 7 § första stycket). Har ett beslut om förlängd övervakning fattats och ändrar sig förhållandena får nämnden besluta att övervakningen ska upphöra (andra stycket).

Vid allvarliga fall av misskötsamhet ska övervakningsnämnden begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen ska undanröjas. Åklagare får självant väcka sådan talan om det handlar om misskötsamhet vid s.k. kontraktsvård (28 kap. 8 §).

Om skyddstillsynen undanröjs ska rätten bestämma en annan påföljd för brottet och då ta skälig hänsyn till vad den dömde undergått till följd av domen på skyddstillsyn. Om det inte finns tillräckliga skäl att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 28 kap. 7 §, dvs. varning, föreskrifter m.m. (28 kap. 9 §).

Överklagande

Villkorlig frigivning

När det gäller villkorligt frigivna överklagas Kriminalvårdens beslut till övervakningsnämnden inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor ligger där den övervakade är inskriven (37 kap. 7 §). Övervakningsnämndens beslut i första instans eller efter överprövning av ett beslut av Kriminalvården får överklagas av den enskilde till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden ligger. För vissa särskilt utpekade beslut får även Kriminalvården överklaga övervakningsnämndens beslut. Andra beslut enligt brottsbalken än de som särskilt omnämns i överklagandebestämmelsen får inte överklagas (37 kap. 11 §).

Skyddstillsyn

För skyddstillsynsdömda gäller att rättens beslut överklagas enligt reglerna för överklagande i rättegångsbalken. Kriminalvårdens beslut avseende skyddstillsynsdömda överklagas till Övervakningsnämnden (37 kap. 7 §). Övervakningsnämndens beslut får överklagas till tingsrätt (37 kap. 11 §).

4 Återfallsförebyggande åtgärder vid skyddstillsyn

4.1 Behovet av en förändring

Bedömning: Det finns ett behov av att förstärka de återfallsförebyggande åtgärder som kan vidtas under verkställigheten av skyddstillsyn. Möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende skyddstillsynsdömda bör som utgångspunkt motsvara vad som gäller för villkorligt frigivna och följa samma beslutsordning.

Skälen för bedömningen: Som lyfts fram bl.a. i propositionen Förstärka återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (prop. 2018/19:77 s. 26) är det av flera skäl angeläget att det kan vidtas åtgärder för att minska risken för återfall i brottslighet. Redan en liten minskning av antalet återfall i brott har betydelse när det gäller mänskligt lidande. Även små reducerande effekter på återfall i brott har vidare positiv effekt

när det gäller samhällets kostnader. I det angivna lagstiftningsärendet tog de åtgärder som föreslogs sikte på situationen för dem som villkorligt frigiges från ett fängelsestraff. Det kunde då konstateras att tiden efter villkorlig frigivning är särskilt känslig när det gäller risken för återfall i brott och att det därför fanns anledning att stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder för den kategorin av dömda. En följd av de av riksdagen beslutade reglerna avseende villkorligt frigivna som träder i kraft den 1 juli 2020, är att möjligheterna att ingripa med kontroll- och stödåtgärder avseende villkorligt frigivna är större än de som gäller för dem som dömts till skyddstillsyn. Reglerna om vilken instans som ska och får vidta åtgärder kommer också att vara olika för de två olika kategorierna av kriminalvård i frihet. En redogörelse för de huvudsakliga skillnaderna lämnas i avsnitt 3.

Under lagstiftningsarbetet avseende de villkorligt frigivna uppmärksammade flera remissinstanser de skillnader som nu kommer att uppstå och påpekade att de som döms till skyddstillsyn normalt sett har samma behov av stöd och kontroll som de som villkorligt frigiges. Remissinstanserna pekade också på att det är olyckligt att olika beslutssystem gäller för skyddstillsynsdömda och villkorligt frigivna.

I propositionen konstaterades att det fanns anledning att överväga om motsvarande förändringar som gjordes beträffande de villkorligt frigivna borde göras även för skyddstillsynsdömda, men att det inte fanns underlag för att göra det i det lagstiftningsärendet (prop. 2018/19:77 s. 50 och 51).

Frågan om att göra reglerna för skyddstillsynsdömda mer lika dem som gäller för villkorligt frigivna ingår dessutom som ett led i regeringens arbete för att vidta åtgärder mot gängkriminaliteten, det s.k. 34-punktsprogrammet (jfr p. 12).

Mot den bakgrunden bör Kriminalvårdens möjligheter att vidta kontroll- och stödåtgärder under en dom på skyddstillsyn göras mer lika de som gäller för villkorligt frigivna. Vidare bör samma beslutsordning tillämpas i så stor utsträckning som möjligt. I det följande lämnas förslag som syftar till att uppnå detta.

4.2 Ändring av föreskrifter om samhällstjänst

Förslag: Kriminalvården ska, i stället för övervakningsnämnden, kunna ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst när det finns skäl till det.

Skälen för förslaget: I dag gäller enligt 28 kap. 2 a § tredje stycket brottsbalken att övervakningsnämnden, när det finns skäl för det, får upphäva eller ändra en föreskrift om samhällstjänst som domstolen har beslutat i skyddstillsynsdomen. Bestämmelsen bygger på att det i vissa fall kan finnas skäl att ändra själva föreskriften om samhällstjänst utan att den utdömda påföljden behöver undanröjas. Det kan exempelvis hända att det, utan den dömdes förskyllan, uppstår hinder mot att fullgöra samhällstjänsten hos en viss arbetsgivare och det endast återstår några timmars arbete. I ett sådant fall kan det vara lämpligt att sätta ned antalet timmar. Också i fall då den dömden på grund av sjukdom eller skada inte kan fullgöra

samhällstjänsten kan det vara rimligt att justera eller ta bort föreskriften (prop. 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet s. 105).

Ett av syftena med reformen avseende villkorligt frigivna var att flytta beslutsrätten för olika frågor från övervakningsnämnden till Kriminalvården för att skapa ett mer flexibelt system. Det bör utifrån de utgångspunkter som anges i avsnitt 4.1 gälla även när påföljden är skyddstillsyn. Redan av denna anledning framstår det som rimligt att uppgiften att justera en föreskrift om samhällstjänst bör ligga på Kriminalvården i stället för som i dag på övervakningsnämnden. Det är också så att Kriminalvården får anses ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att justera en sådan föreskrift. Myndigheten har redan i dag befogenhet att justera en beslutad arbetsplan, om detta behövs på grund av ändrade förhållanden som t.ex. arbetsbrist eller sjukdom (prop. 1997/98:96 s. 104 och 105). Sammanfattningsvis bör uppgiften att justera föreskrifter om samhällstjänst som dömts ut i kombination med skyddstillsyn anförtros Kriminalvården, i stället för som i dag övervakningsnämnden. En ändring med denna innebörd föreslås i 28 kap. 2 a § tredje stycket.

Någon ändring av under vilka omständigheter ändringar får ske eller på vilket sätt föreslås inte.

4.3 Övervakning

Bedömning: Övervakning bör även fortsättningsvis vara en i princip automatisk följd av domen på skyddstillsyn.

Förslag: Skyddstillsynen ska, om inte annat beslutas, vara förenad med övervakning under hela prövotiden. Beslut i frågor om övervakning ska sedan domstolen skilt sig från målet fattas av Kriminalvården i stället för av övervakningsnämnden. De särskilda regler som gäller för förlängning av övervakningstiden tas bort och följdändringar görs med anledning av borttagandet.

Skälen för bedömningen och förslagen

Övervakning ska inledas utan individuell prövning

Vid en dom på skyddstillsyn fattas i dag normalt inget särskilt beslut om övervakningen. I stället gäller som huvudregel att en övervakningstid om ett år följer automatiskt med domen. Rätten kan dock besluta att övervakningen ska börja först när domen får laga kraft. Högre rätt kan också förordna att vidare verkställighet av domen inte ska äga rum (28 kap. 5 § första stycket brottsbalken). Det får förutsättas att det redan genom valet av skyddstillsyn som påföljd har gjorts bedömningen att den dömde är i behov av kontroll- och stödåtgärder i sådan utsträckning att övervakning är nödvändig. Det finns därför inte skäl att, som gäller vid villkorlig frigivning, särskilt pröva om övervakning är påkallad utifrån en individuell bedömning av den dömdes behov av stöd och åtgärder. Liksom gäller i dag bör alltså övervakning även fortsättningsvis vara en närmast automatisk följd av domen på skyddstillsyn.

Tidigare och nu gällande regler avseende övervakningstiden vid skyddstillsyn

Vilken övervakningstid som ska gälla för skyddstillsynsdömda har reglerats på olika sätt sedan brottsbalkens tillkomst. Vid tidpunkten för brottsbalkens ikraftträdande stod den dömda under övervakning under hela den treåriga prövotiden. Om det visade sig att övervakning inte längre var nödvändig skulle övervakningsnämnden besluta att övervakningen skulle upphöra. Nämnden hade dock även efter ett sådant beslut möjlighet att på nytt ställa den dömda under övervakning om det fanns behov av det. Vid misskötsamhet kunde prövotiden, och därmed även övervakningen, förlängas.

Genom lagstiftning som trädde i kraft 1974 gjordes förändringar i regelverket. Prövotiden skulle alltså vara tre år, men övervakningen skulle upphöra utan något särskilt beslut när den pågått i två år. Möjlighet till förlängning fanns dock. Dessutom infördes en skyldighet att redan efter ett år pröva om övervakning fortfarande var motiverad (Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i brottsbalkens bestämmelser om kriminalvård i frihet, m.m., prop. 1973:131).

Enligt dagens regler, som till stora delar infördes 1983 (Proposition om ändring i brottsbalken m.m. [villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet m.m.], prop. 1982/83:85), upphör övervakningen vid skyddstillsyn utan att något särskilt beslut om det behöver fattas när ett år av prövotiden har förflutit (28 kap. 5 § andra stycket brottsbalken). Övervakningsnämnden eller domstol kan dock besluta om en förlängning av övervakningstiden i vissa fall. En redogörelse för dessa situationer finns i avsnitt 3.

Förändringar av övervakningstiden och beslutsbefogenheten

När det gäller villkorligt frigivna har Kriminalvården, i den lagstiftning som träder i kraft den 1 juli 2020, möjlighet att anpassa övervakningstiden så att den löper så länge den dömda har behov av det under prövotiden. Detta uttrycks genom att det anges att om inte annat har beslutats upphör övervakningen vid prövotidens utgång (26 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken). För att Kriminalvårdens resurser ska kunna koncentreras till fall där de kan förväntas ge resultat får övervakningstiden inte bli längre än vad som är motiverat med hänsyn till den dömdes situation och behov. Kriminalvården har därför en möjlighet och skyldighet att ändra ett beslut om övervakning när det finns anledning till det. Detta innebär att Kriminalvården kan besluta om att övervakningen ska upphöra om det inte längre finns skäl för åtgärden. Finns det därefter åter behov av det kan Kriminalvården på nytt ställa den villkorligt frigivna under övervakning (26 kap. 18 § första stycket brottsbalken).

Utgångspunkten är, som anges i avsnitt 4.1, att det som gäller för villkorligt frigivna också bör gälla för skyddstillsynsdömda. Reglerna om övervakningstid vid skyddstillsyn bör därför ändras så att övervakningen inte upphör automatiskt efter ett år utan löper vidare under hela prövotiden om inte annat beslutas. I den delen föreslås alltså en tillbakagång till vad som tidigare gällde för skyddstillsyn. Lagtekniskt föreslås detta ske genom att 28 kap. 5 § andra stycket brottsbalken ändras så att det där framgår att övervakningen upphör vid prövotidens utgång om inte annat har beslutats. Vad det förslaget får för konsekvenser för de särregler om förlängning av

övervakningstiden som 28 kap. 5 § andra stycket brottsbalken hänvisar till finns beskrivet under nedan rubriken *De särskilda reglerna om att förlänga övervakningstiden bör tas bort*.

Vidare bör, i konsekvens med bedömningen i avsnitt 4.1, befogenheten att besluta i frågor om övervakning sedan domstolen skilt sig från målet anförtros Kriminalvården i stället för övervakningsnämnden. En sådan beslutsbefogenhet överensstämmer med vad som gäller för villkorligt frigivna enligt de regler som träder i kraft den 1 juli 2020 (se 26 kap. 12 § andra stycket brottsbalken). Kriminalvården bör alltså, liksom gäller för villkorligt frigivna, löpande under prövotiden kunna bedöma om övervakning behövs. Lagtekniskt bör detta åstadkommas genom att 28 kap. 6 § brottsbalken, som anger vilka bestämmelser i 26 kap. brottsbalken om fängelse som ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som dömts till skyddstillsyn, kompletteras med en hänvisning till 26 kap. 18 § brottsbalken. I 26 kap. 18 § första stycket ges Kriminalvården en möjlighet att, när det finns anledning till det, under prövotiden ändra eller fatta nya beslut enligt bl.a. 26 kap. 12 § brottsbalken, som i sin tur innehåller regler om förutsättningarna för övervakning och vem som har beslutanderätten i dessa frågor. En ren hänvisning till 26 kap. 18 § brottsbalken innebär att Kriminalvårdens ansvar att ompröva beslut omfattar även andra frågor än övervakning. Den bestämmelsen tar ju också sikte på frågan om förordnande av övervakare (26 kap. 13 § andra stycket), föreskrifter (26 kap. 16 § brottsbalken), elektronisk övervakning (26 kap. 17 § brottsbalken) samt vilka befogenheter övervakaren har att ändra föreskrifter och anvisningar. Hur man bör se på Kriminalvårdens och övervakarens befogenhet avseende dessa frågor berörs i följande avsnitt.

Betydelsen av att övervakningstiden löper tills vidare

Att övervakningstiden föreslås löpa tills vidare och alltså inte upphör automatiskt vid en viss tidpunkt, bör inte förstås så att det för de flesta skyddstillsynsdömda bör bli fråga om övervakningstider som löper över hela prövotiden om tre år. Påföljdens intensitet bör liksom i dag vara som störst under den första tiden av verkställigheten då återfallsrisken erfarenhetsmässigt är särskilt stor. Detta innebär att övervakningen i många fall kan upphöra redan efter ett år. I stället för att skapa en ordning där längre övervakningstider än vad som gäller i dag blir regel, syftar förslaget till att skapa en ordning där behovet av övervakning, med de möjligheter att utöva stöd och kontroll i brottsförebyggande syfte som den innebär, i större utsträckning än i dag och på ett mer flexibelt sätt ska kunna styra övervakningstidens längd. En ny viktig roll för Kriminalvården blir att efter en individuell bedömning sortera ut de fall där övervakning efter ett år fortsatt är nödvändig och verkningfull för att minska risken för återfall i brott eller för att underlätta den dömdes anpassning i samhället. Har övervakningen i huvudsak fungerat utan anmärkning det första året bör det sällan finnas behov av att låta övervakningstiden löpa vidare. Om det därefter visar sig att det finns behov av det, kan den dömda på nytt ställas under övervakning.

För att säkerställa att övervakning inte pågår längre än nödvändigt och bara används i de fall där den kan förväntas vara effektiv är det viktigt att Kriminalvården utarbetar rutiner för att löpande kontrollera behovet av

övervakning. Vidare måste behovet av övervakning alltid prövas mot proportionalitetsprincipen, som uttryckligen gäller till följd av en befintlig hänvisning i 28 kap. 6 § brottsbalken till 26 kap. 14 a § brottsbalken. Det framstår inte som nödvändigt att härutöver direkt i lagtexten ange ytterligare begränsningar som tar sikte på möjligheten att utsträcka övervakningstiden till längre tider än ett år. Några sådana begränsningar finns inte heller i den lagstiftning avseende villkorligt frigivna som träder i kraft den 1 juli 2020. För att säkerställa att det alltid görs en prövning av behovet av övervakning efter ett år kan det övervägas att i förordning införa en uttrycklig skyldighet för Kriminalvården att senast inom ett år fatta ett beslut i fråga om övervakningen.

Kriminalvårdens befogenhet att besluta i frågor om övervakning bör gälla även under det första skyddstillsynsåret. Möjligheten att låta övervakningen upphöra tidigare än ett år bör dock användas med stor försiktighet för att undvika att åtgärden uppfattas som ett ifrågasättande av domstolens påföljdsval. Endast i de troligen sällsynta fall då det i princip står klart att den dömde inte har behov av det stöd och kontroll som kan ges under övervakningen bör övervakningstiden kunna understiga ett år. Det bör då i princip krävas att den dömde under en sexmånadersperiod har skött sina åtaganden under övervakningen klanderfritt. Endast mycket sällan bör det kunna finnas förutsättningar att låta övervakningen upphöra tidigare än sex månader.

De särskilda reglerna om att förlänga övervakningstiden bör tas bort

Med anledning av att Kriminalvården nu föreslås få beslutanderätten när det gäller övervakning görs bedömningen att de specialregler för förlängning av övervakningstiden som finns i 28 kap. 5 § fjärde stycket brottsbalken (kontraktsvårdsfallet) och 28 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken (sambhållstjänstfallet) inte längre behövs. De specialregleringarna föreslås därför utgå. Uppkommer behov av att göra justeringar av övervakningstiden i dessa situationer kan Kriminalvården ändra övervakningstiden med stöd av den allmänna befogenheten myndigheten föreslås få ovan genom hänvisningen i 28 kap. 6 § brottsbalken till 26 kap. 18 § brottsbalken. Den nyss nämnda bestämmelsen innebär att Kriminalvården, när det finns anledning till det, får ändra bl.a. beslut om övervakning

I avsnitt 5, som behandlar frågor om åtgärder vid misskötsamhet, görs vidare bedömningen att inte heller den särskilda förlängningsregeln i 28 kap. 7 § första stycket 5 eller rättens möjlighet att tillämpa den bestämmelsen enligt 28 kap. 9 § andra stycket behöver finnas kvar.

I 28 kap. 5 § andra stycket finns en hänvisning till de särskilda regler som gäller för förlängning av övervakningstiden. Med anledning av den bedömning som har redovisats ovan föreslås att dessa hänvisningar tas bort från stycket.

4.4 Särskilda föreskrifter under skyddstillsynen

Förslag: Särskilda återfallsförebyggande föreskrifter som kan ges till villkorligt frigivna ska också kunna ges till skyddstillsynsdömda. Vid
--

sidan av domstolen ska Kriminalvården, i stället för övervakningsnämnden, kunna besluta om särskilda föreskrifter. Kriminalvården ska ha rätt att ändra tidigare beslut om föreskrifter och besluta nya föreskrifter när det finns skäl till det.

Skälen för förslaget

Föreskriftsrätten ska som utgångspunkt vara lika vid skyddstillsyn och villkorlig frigivning

När de nya reglerna om ökade kontroll- och stödmöjligheter för villkorligt frigivna träder i kraft den 1 juli 2020 uppkommer en större skillnad än vad som gäller i dag avseende vilka särskilda återfallsförebyggande föreskrifter som kan beslutas för villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda som står under övervakning och även i fråga om vem som har ansvaret för att besluta sådana åtgärder. I avsnitt 3 ges en redogörelse för de huvudsakliga skillnaderna. Som anges i avsnitt 4.1 bör regleringarna så långt möjligt vara lika i det avseendet. Det bör därför införas regler som medför att föreskriftsrätten vid skyddstillsyn överensstämmer med den som gäller för villkorligt frigivna. För att uppnå en likhet mellan regleringarna bör för det första den särskilda bestämmelsen om föreskriftsrätt vid skyddstillsyn i 28 kap. 6 a § brottsbalken tas bort och ersättas med en annan reglering av föreskriftsrätten. Den nya regleringen bör lämpligen utformas på så sätt att 28 kap. 6 § brottsbalken, som reglerar vilka bestämmelser i 26 kap. brottsbalken om fängelse som ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som dömts till skyddstillsyn, kompletteras med en hänvisning till bestämmelsen om föreskrifter i 26 kap. 16 § brottsbalken. Genom ett sådant tillägg uppnås, förutom att föreskriftsrätten blir lika, även att Kriminalvården, i stället för som i dag övervakningsnämnden, blir behörig att besluta om föreskrifter. Eftersom 26 kap. 16 § brottsbalken tar sikte på Kriminalvårdens rätt att besluta föreskrifter och att avsikten inte är att förändra domstolens möjligheter att ge särskilda föreskrifter i domen bör det även göras ett tillägg i 28 kap. 6 § brottsbalken som innebär att rätten har befogenhet att besluta om sådana föreskrifter. Den nu föreslagna regleringen utgör i allt väsentligt en återgång till hur frågan reglerades lagtekniskt innan de regler som träder i kraft den 1 juli 2020 infördes.

I några avseenden bör dock domstolens och Kriminalvårdens föreskriftsrätt skilja sig åt. För det första finns i 26 kap. 16 § punkterna 1 och 2 brottsbalken föreskriftsrätt som avser på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller frivården och skyldighet för den dömde att lämna vissa underrättelser till övervakaren eller Kriminalvården. Den nya lagstiftningen om villkorligt frigivna ger inte rätten någon föreskriftsrätt i dessa frågor och någon sådan föreskriftsrätt fanns heller inte tidigare. Det bedöms inte heller lämpligt att nu ge rätten föreskriftsrätt i frågor som avser förhållandet mellan den dömde och Kriminalvården. I övrigt bör dock rätten ha den föreskriftsrätt som följer av 26 kap. 16 §. Rätten ska också fortsatt ha behörighet att besluta om en föreskrift enligt 27 kap. 5 § andra stycket brottsbalken, vilket är en föreskriftsrätt som inte förekommer i 26 kap. brottsbalken. För att bibehålla den rätten föreslås ytterligare ett tillägg i 28 kap. 6 § brottsbalken.

När det gäller i vilken omfattning föreskrifter ska ges och vilken innebörd de har gäller – förutom för föreskrifter om vistelseort som behandlas nedan i promemorian – de uttalanden som gjorts i dessa frågor i lagstiftningsärendet om villkorligt frigivna (se prop. 2018/19:77 s. 29–37). Liksom när det gäller särskilda föreskrifter avseende villkorligt frigivna är det en förutsättning att den skyddstillsynsdömde står under övervakning för att en föreskrift ska få beslutas (jfr 26 kap. 16 § första stycket brottsbalken).

Ändring av föreskrifter

Den allmänna föreskriftsrätt som föreslås för Kriminalvården under verkställigheten av skyddstillsyn kan i och för sig anses innebära en rätt för Kriminalvården att när som helst under prövotiden besluta en ny föreskrift eller att ändra en befintlig föreskrift. Det är angeläget att de skyldigheter som den skyddstillsynsdömde har, löpande omprövas utifrån dennes behov av kontroll och stöd. Finns det inte längre behov av en viss föreskrift ska den upphävas och det kan också, även utan att misskötsamhet konstaterats, finnas skäl att ändra innehållet i en föreskrift eller besluta en ny föreskrift för att möta nya omständigheter som uppkommer för den skyddstillsynsdömde. För att göra det tydligt att Kriminalvården har en skyldighet att löpande pröva behovet av särskilda föreskrifter under verkställigheten av skyddstillsynsdomen, bör därför den hänvisning i 28 kap. 6 § brottsbalken till 26 kap. 18 § brottsbalken som föreslås i avsnitt 4.3 även omfatta föreskriftsrätt enligt 26 kap. 16 § brottsbalken.

4.5 Föreskrifter om vistelse

Förslag: Det ska uttryckligen framgå att en föreskrift avseende vistelseort kan användas för att bestämma var den som villkorligt frigetts eller verkställer en dom på skyddstillsyn ska och inte får vistas.

Skälen för förslaget: I avsnitt 4.4 föreslås att möjligheten att ge särskilda återfallsförebyggande föreskrifter ska vara lika för villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda. Det föreslås uppnås genom en hänvisning i 28 kap. 6 § brottsbalken till 26 kap. 16 § brottsbalken. Enligt 26 kap. 16 § andra stycket 7 brottsbalken finns efter den villkorliga frigivningen en möjlighet att ge den övervakade föreskrifter om vistelseort. En motsvarande föreskriftsrätt, som i denna promemoria föreslås ersättas av en annan reglering, finns i dag beträffande skyddstillsynsdömda i 28 kap. 6 a § första stycket 1 brottsbalken.

Av förarbetena till lagstiftningen avseende villkorlig frigivning framgår att föreskrifter om vistelseort bl.a. är tänkta att användas i kontrollsyfte när det är särskilt angeläget att hålla den dömde borta från en viss miljö. En föreskrift om vistelseort kan innehålla ett förbud att vistas på en viss plats eller inom ett särskilt angivet område, exempelvis ett förbud att vistas i eller i närheten av ett brottsoffers bostad eller andra platser där risken för återfall bedöms vara särskilt stor, t.ex. en klubblokal eller liknande. En föreskrift om vistelse kan också ges i syfte att se till att den frigivne vistas

på en viss plats eller ett visst område, t.ex. inom en kommun (se prop. 2018/19:77 s. 35).

En del i regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten, 34-punktsprogrammet, är att överväga kompletterande regler som innebär ökade möjligheter att bestämma var dömda personer inte får vistas. Som framgår ovan finns redan vissa möjligheter att inom ramen för föreskriftsrätten avseende vistelseort ge villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda föreskrifter av den innebörden. För att bättre svara mot regeringens åtgärdslista finns det skäl att uttryckligen ange att föreskrifter får ges i syfte att bestämma var den dömda ska och inte får vistas. Det bedöms ge ett tydligare stöd än uttrycket vistelseort för att i en föreskrift avgränsa specifika platser där det är särskilt olämpligt att den som verkställer en frivårdsuppföljd befinner sig. Utöver de platser som anges som exempel ovan kan tilläggas platser där narkotikaförsäljning är vanligt förekommande eller där andra kriminellt belastade vistas eller bor.

När det gäller föreskrifter om platser där den dömda ska vistas kan det utgöra ett tydligt och verkningsfullt komplement till en föreskrift om kontrollerat boende eller halvvägshus enligt 26 kap. 16 § p. 6 att den dömda också åläggs en skyldighet att vistas på boendet under vissa tider.

Att förtydligandet görs som en åtgärd för att möta de utmaningar som gängkriminaliteten innebär ska inte tolkas som att föreskrifter av detta slag inte kan ges för andra kategorier av dömda. Avgörande är att den dömda har behov av åtgärden till följd av sina personliga förhållanden. När det gäller användningen av särskilda föreskrifter i allmänhet föreslås ingen förändring. I det avseende gäller de uttalanden som görs i prop. 2018/19:77 s. 29–37 och 61–63.

Sammanfattningsvis föreslås att 26 kap. 6 § andra stycket 7 brottsbalken kompletteras så att en föreskrift, utöver vistelseort, får avse även andra anvisningar om på vilka platser eller områden den dömda ska eller inte får vistas.

4.6 Beslut om elektronisk övervakning

Förslag: Det införs en möjlighet för Kriminalvården att använda elektronisk övervakning för att kontrollera att särskilda föreskrifter följs även för skyddstillsynsdömda. Förutsättningarna för elektronisk övervakning ska vara desamma för villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda. Ett beslut om elektronisk övervakning ska få meddelas om det behövs för att minska risken för att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Kriminalvården ska löpande ompröva behovet av elektronisk övervakning.

Skälen för förslagen

Hur används elektronisk övervakning i dag inom ramen för påföljdssystemet?

Elektronisk övervakning används i dag på olika sätt av Kriminalvården inom ramen för verkställigheten av ett straff. I vissa fall kan elektronisk

övervakning ersätta en anstaltsvistelse och den elektroniska övervakningen utgör då ett alternativ till att avtjäna fängelsestraffet i kriminalvårdsanstalt. Enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll kan den som är dömd till högst sex månaders fängelse ansöka om att avtjäna straffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja).

Under verkställighet i anstalt kan elektronisk kontroll användas som en säkerhetshöjande åtgärd. En intagen får underkastas viss övervakning och kontroll för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas, jfr 4 § fängelseförordningen (2010:2010) och 23 § Kriminalvårdens föreskrifter KVFS 2011:1 (FARK Fängelse).

I syfte att minska risken för återfall i brott eller för att underlätta den dömdes anpassning i samhället får Kriminalvården bevilja tillstånd till vistelse utanför anstalt genom en utslussningsåtgärd, 11 kap. 1 § fängelselagen (2010:610). För att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll av en beviljad utslussningsåtgärd, t.ex. utökad frigång, har myndigheten möjlighet att använda elektronisk övervakning för att säkerställa att den intagne inte vistas utanför bostaden annat än på bestämda tider (jfr 11 kap. 6 § fängelselagen). Elektroniska hjälpmedel används också för att kontrollera meddelade villkor i samband med permission (10 kap. 5 § fängelselagen). För ungdomar under 18 år som dömts till slutna ungdomsvård gäller på motsvarande sätt att elektroniska hjälpmedel används för att kontrollera villkor som gäller för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet, 18 § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.

Med stöd av de nya regler avseende villkorligt frigivna som träder i kraft den 1 juli 2020 får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 26 kap. 16 § brottsbalken följs. En förutsättning är att det är särskilt angeläget för att minska risken att den övervakade begår nya brott (26 kap. 17 § brottsbalken). I propositionen framhålls att elektronisk övervakning kan vara av stor nytta för den dömdes återanpassning i samhället genom att en överträdelse av en föreskrift snabbt kan upptäckas och lämplig åtgärd vidtas. Elektronisk övervakning kan t.ex. vara en lämplig återfallspreventiv åtgärd för att kontrollera en föreskrift om boende eller vistelseort. I propositionen framhålls att elektronisk övervakning är en ingripande åtgärd för den enskilde. Möjligheten ska därför användas restriktivt och bara i de fall det är särskilt angeläget för att minska risken för återfall i brott. Vidare får användningen av elektronisk kontroll inte vara så ingripande att åtgärden blir att jämställa med sådan övervakning som äger rum inom ramen för verkställighet av ett fängelsestraff med intensivövervakning. Kriminalvården måste alltid beakta proportionalitetsprincipen vid beslut om elektronisk övervakning. Vid denna bedömning bör inte bara risknivån, utan också vilken typ av brott som återfallsrisken avser beaktas (prop. 2018/19:77 s. 39).

Elektronisk kontroll av föreskrifter bör kunna användas även för skyddstillståndsdömda

Förslagen i promemorian bygger på att de kontroll- och stödåtgärder som gäller för villkorligt frigivna också ska gälla för skyddstillståndsdömda. Det är därför lämpligt att möjligheter till elektronisk kontroll av att meddelade föreskrifter följs införs även när det gäller skyddstillståndsdömda. Det

föreslås uppnås genom att 28 kap. 6 § brottsbalken, som anger vilka bestämmelser i 26 kap. brottsbalken om fängelse som ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som dömts till skyddstillsyn, kompletteras med en hänvisning till 26 kap. 17 § brottsbalken. Genom den hänvisningen får Kriminalvården en möjlighet att besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera en föreskrift som domstolen meddelat eller som Kriminalvården själv meddelar med stöd av 26 kap. 16 § brottsbalken sedan domstolen skilt sig från målet genom domen på skyddstillsyn.

Domstolen bör inte kunna meddela ett beslut om elektronisk övervakning i domen

Förslaget att ge Kriminalvården behörighet att besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera särskilda föreskrifter som ges inom ramen för en skyddstillsyn, väcker frågan om även domstolen ska kunna besluta om elektronisk övervakning i samband med domen. För en sådan lösning talar att domstolen då kan bedöma om påföljdens innehåll i dess helhet blir så ingripande att den utgör ett trovärdigt alternativ till fängelse. Å andra sidan är inte syftet med särskilda föreskrifter eller möjligheten att kontrollera skyddstillsynsdömda elektroniskt, i första hand att ge påföljden ytterligare skärpa. I stället ges särskilda föreskrifter i brottsförebyggande syfte utifrån den dömdes behov av kontroll och stöd. Vill domstolen göra reaktionen mot brottet mer kännbar finns i stället möjlighet att kombinera skyddstillsynen med böter, samhällstjänst eller fängelse enligt 28 kap. 2–3 §§ brottsbalken. Om domstolen ska besluta om elektronisk övervakning finns det också en risk för att domstolsprocessen i onödan tyngs med frågor av individualpreventiv karaktär som Kriminalvården har bättre överblick över. Utredningen om dessa frågor består normalt också främst av Kriminalvårdens uppgifter från personutredningen. Mot denna bakgrund görs därför bedömningen att domstolen inte bör kunna besluta om elektronisk övervakning i samband med domen. Någon rätt för domstolen att besluta om elektronisk övervakning finns heller inte när det gäller villkorligt frigivna.

Ändring av beslut om elektronisk övervakning

Ett beslut om elektronisk övervakning får enligt 26 kap. 17 § andra stycket brottsbalken beslutas för högst sex månader åt gången. Det föreslås inte ändras. Vidare får Kriminalvården, när det gäller de regler om villkorligt frigivna som träder i kraft den 1 juli 2020, en skyldighet att löpande ompröva behovet av elektronisk övervakning (se 26 kap. 18 första stycket brottsbalken). Den skyldigheten bör även gälla när det gäller skyddstillsynsdömda. För att göra det tydligt att Kriminalvården har en skyldighet att löpande pröva behovet av elektronisk övervakning under verkställigheten av skyddstillsynsdomen, bör därför den hänvisning i 28 kap. 6 § brottsbalken till 26 kap. 18 § brottsbalken som föreslås i avsnitt 4.3 även omfatta beslut om elektronisk övervakning enligt 26 kap. 17 § brottsbalken.

Vad ska krävas för att elektronisk övervakning ska få användas?

Som framgår av redogörelsen ovan är nivån för att få besluta om elektronisk övervakning för kontroll av föreskrifter relativt hög. Frågan är om det

är befogat eller om det bör övervägas att införa en mindre restriktiv hållning när det gäller möjligheten till elektronisk övervakning. Vid de övervägandena bör beaktas att förutsättningarna för att kontrollera villkor med elektronisk övervakning inom ramen för utslussningsåtgärder eller permission är klart mindre restriktiva och innebär att sådana åtgärder får användas för att kontrollera beslutade villkor (jfr 10 kap. 5 § och 11 kap. 6 § fängelselagen). Det kan vara svårt att motivera varför behovet av kontrollåtgärder skulle vara större för den gruppen än för dem som frigges villkorligt eller som får en dom på skyddstillsyn som ett alternativ till fängelse. Ett annat skäl som talar för att elektronisk övervakning ska kunna beslutas i fler fall är slutsatserna i den analys som Brottsförebyggande rådet har gjort angående brott som begås under övervakning och intensivövervakning (Brott som begås under frivård, En kartläggning av övervakade och intensivövervakade, kortanalys 7/2019). Av den rapporten kan slutsatsen dras att kontrollåtgärder är effektiva för att motverka ny brottslighet. Till exempel begås färre brott av intensivövervakade än av dem som har övervakning inom ramen för en frivårdspåföljd. Detta beror enligt analysen sannolikt på att intensivövervakade står under större kontroll. Det framhålls dock i rapporten att skillnaden till stor del också kan antas ha sin förklaring i att intensivövervakade har bättre förutsättningar att avhålla sig från brott redan från början.

I vågskålen bör också läggas samhällets möjligheter och förmåga att bekämpa och förebygga brott som begås organiserat eller i gängmiljö. Ökade möjligheter att inom ramen för påföljdssystemet ge villkor om var den som verkställer en påföljd i frihet ska, eller inte får, vistas och att kontrollera dessa med elektroniska hjälpmedel bör kunna vara ett verksamt medel för att motverka fortsatt brottslighet. Bl.a. mot den bakgrunden föreslås i avsnitt 4.5 att den föreskriftsrätt i 26 kap. 16 § brottsbalken som avser vistelseort ska förtydligas så att en sådan föreskrift uttryckligen kan avse anvisningar om platser eller områden där den dömde ska eller inte får vistas. En sådan föreskrift i kombination med elektronisk övervakning ger t.ex. möjligheter att kontrollera att en livsstilskriminell person inte vistas på platser där drogförsäljning sker, där unga riskerar att ledas in i kriminalitet eller annars utgör tillhåll för kända kriminella.

Sammanfattningsvis görs bedömningen att de positiva effekter som utökad användning av elektronisk kontroll kan förväntas medföra på möjligheten att förebygga återfall i brott överväger de nackdelar en sådan ordning medför för de dömda. Det föreslås därför att möjligheten till elektronisk övervakning enligt 26 kap. 17 § ska utvidgas och få ske i de fall det behövs för att minska risken för att den villkorligt frigivne eller skyddstillsynsdömde begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Med en sådan ordning blir det samma lagliga förutsättningar för att besluta om elektronisk övervakning som för att meddela en särskild föreskrift som den dömde ska följa.

Förslaget till ändring innebär inte att åtgärden ska få beslutas slentrianmässigt. En individuell bedömning av den dömdes situation måste göras. Vidare måste åtgärden vara förenlig med proportionalitetsprincipen, som kan förväntas få ännu större betydelse för bedömningen när de begränsande rekvisiten till viss del föreslås tas bort. Liksom gäller i dag får den elektroniska kontrollen aldrig vara så ingripande att den är att jämställa med den inskränkning av rörelsefriheten och övervakning som äger rum

inom ramen för verkställighet av ett fängelsestraff genom intensivövervakning.

När det gäller vilken påverkan förekomsten av elektronisk kontroll under villkorlig frigivning kan ha vid senare lagföring görs ingen annan bedömning än den som görs i lagstiftningsärendet om villkorlig frigivning (se prop. 2018/19:77 s. 39 och 40). Att en domstol vid senare lagföring eller vid fråga om undanröjande av skyddstillsyn till följd av misskötsamhet ska beakta vad den dömde undergått till följd av domen på skyddstillsyn följer av exempelvis 28 kap. 9 § och 34 kap. 4 § brottsbalken. Dessa regler behöver inte ändras med anledning av förslaget om ökade möjligheter till elektronisk kontroll.

4.7 Övervakarens befogenhet

Förslag: Övervakaren ska få besluta hur en särskild föreskrift ska få verkställas i ett särskilt fall. Övervakaren ska också, med undantag för vid beslut om elektronisk övervakning, få tillfälligt jämka beslutade föreskrifter.

Skälen för förslaget: I avsnitt 4.4 föreslås att den särskilda bestämmelsen om föreskriftsrätt i 28 kap. 6 a § brottsbalken ska tas bort och ersättas med hänvisningar till föreskriftsrätten i 26 kap. brottsbalken. Förutom att reglera föreskriftsrätten vid skyddstillsyn innehåller 28 kap. 6 a § tredje stycket en reglering som möjliggör för övervakaren att meddela anvisningar om hur en särskild föreskrift ska verkställas i ett särskilt fall. Övervakaren får också tillfälligt jämka beslutade föreskrifter. Denna rätt för övervakaren bör finnas kvar. Det föreslås uppnås genom att en hänvisning till 26 kap. 18 § andra stycket brottsbalken läggs till i 28 kap. 6 §, som anger vilka bestämmelser i 26 kap. om fängelse som ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn.

5 Hanteringen av misskötsamhet

5.1 Kriminalvårdens möjligheter att vidta åtgärder

Förslag: Åtgärder med anledning av misskötsamhet under skyddstillsyn ska beslutas av Kriminalvården i stället för av övervakningsnämnden. Vid misskötsamhet ska Kriminalvården ha rätt att besluta om särskilda föreskrifter, besluta om elektronisk övervakning, ställa den dömde under övervakning och utse ytterligare personer att biträda vid övervakningen. Om det inte bedöms tillräckligt ska Kriminalvården få besluta om varning. Har den dömde allvarligt brutit mot vad som gäller för honom eller henne och det kan antas att han eller hon inte kommer

att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta, ska myndigheten begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen ska undanröjas.

Skälen för förslagen

Åtgärder vid misskötsamhet under skyddstillsyn bör hanteras av Kriminalvården

Både i dag och enligt den lagstiftning som träder i kraft den 1 juli 2020 är det övervakningsnämnden som får vidta åtgärder med anledning av misskötsamhet under verkställigheten av en dom på skyddstillsyn (se 28 kap. 7 § brottsbalken). Har den dömde allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att sådana åtgärder som övervakningsnämnden får vidta blir utan verkan, ska nämnden begära att åklagare väcker talan vid domstol om att skyddstillsynen ska undanröjas. I kontraktsvårdsfallen kan åklagaren väcka talan även utan anmälan från övervakningsnämnden (28 kap. 8 § brottsbalken).

I den lagstiftning som träder i kraft den 1 juli 2020 avseende villkorligt frigivna är det Kriminalvården som i första hand ska ansvara för att vidta åtgärder vid misskötsamhet. När nu utgångspunkten är att reglerna för villkorligt frigivna och skyddstillsyndömda ska göras mer lika bör Kriminalvården ha ansvar för att vidta åtgärder mot misskötsamhet även beträffande skyddstillsyndömda (jfr avsnitt 4.1). Det föreslås därför att Kriminalvården, i stället för övervakningsnämnden, ska ansvara för att vidta åtgärder vid misskötsamhet. Regleringen i 28 kap. 7 § brottsbalken föreslås ändras för att uppnå detta. Vilka åtgärder Kriminalvården ska få vidta och vad det innebär för utformningen av 28 kap. 7 § brottsbalken i övrigt behandlas nedan.

Vidare bör det även vara Kriminalvården som ska ansvara för att anmäla till åklagare i de fall man anser att skyddstillsynen bör undanröjas. En ändring som åstadkommer det föreslås i 28 kap. 8 § brottsbalken. Förslaget leder till ett behov av en följdändring i 38 kap. 3 § brottsbalken.

Vilka åtgärder ska Kriminalvården få vidta vid misskötsamhet?

I 28 kap. 7 § första stycket brottsbalken, med den lydelse bestämmelsen får den 1 juli 2020, framgår i fem punkter de åtgärder som kan vidtas vid misskötsamhet som inte bör leda till att anmälan om undanröjande görs enligt 28 kap. 8 § brottsbalken. Den första punkten tar sikte på möjligheten att ge föreskrifter enligt 28 kap. 6 a § första stycket 1–4 och andra stycket. Även fortsättningsvis bör möjligheten att ge föreskrifter vara en åtgärd som kan användas vid misskötsamhet. Kriminalvårdens föreskriftsrätt bör dock utökas och helt överensstämma med vad som gäller vid villkorlig frigivning enligt 26 kap. 16 § brottsbalken. Att den särskilda bestämmelsen i 28 kap. 6 a § föreslås tas bort framgår av avsnitt 4.4. Vidare bör föreskrifterna kunna kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning på samma sätt som vid villkorlig frigivning.

Punkterna 2 och 3 ger möjlighet att besluta om föreskrifter om kontakt- och uppgiftsskyldighet samt att besluta om att ytterligare personer ska kunna biträda vid övervakningen. Det som regleras i punkten 2 omfattas av 26 kap. 16 § andra stycket 1 och 2 och behöver i enlighet med förslaget

ovan inte längre särregleras i 28 kap. 7 § brottsbalken. Inte heller möjligheten att förordna en eller flera personer som biträder vid övervakningen behöver särregleras i 28 kap. 7 § brottsbalken. I stället är det tillräckligt att det finns en hänvisning i paragrafen till den möjligheten.

I punkten 4 ges en möjlighet att besluta om varning. Den möjligheten behandlas under en särskild rubrik nedan.

Punkten 5 ger en möjlighet till förlängning av övervakningstiden under en viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit. Till följd av förslaget i avsnitt 4.3 att övervakning ska löpa till dess annat beslutas behövs inte längre några särbestämmelser om förlängning av övervakningstiden. Någon sådan bestämmelse föreslås därför inte överföras till den nya lydelsen av 28 kap. 7 § brottsbalken.

Varning

När det gäller villkorligt frigivna gäller enligt den lagstiftning som träder i kraft den 1 juli 2020 att varning är en åtgärd som ska tas till först när andra åtgärder ansetts otillräckliga (se 26 kap. 19 § första stycket brottsbalken). Skälet till att andra åtgärder bör prövas först är att varning är en relativt allvarlig åtgärd som ofta kan utgöra underlag för en bedömning av om villkorligt medgiven frihet bör förklaras förverkad (se prop. 2018/19:77 s. 65). Även när det gäller skyddstillsynsdömda finns skäl att utforma 28 kap. 7 § så att en varning ska beslutas först när man övervägt om andra åtgärder kan vara tillräckliga.

Utformningen av bestämmelsen om åtgärder vid misskötsamhet

Med utgångspunkt från de bedömningar och förslag som ovan lämnats angående åtgärder vid misskötsamhet bör 28 kap. 7 § utformas så att det i bestämmelsen inledningsvis anges att Kriminalvården vid misskötsamhet får vidta någon av de åtgärder som framgår av 26 kap. 18 § första stycket brottsbalken. Genom den hänvisningen uppnås att Kriminalvården får rätt att meddela föreskrifter enligt 26 kap. 16 § brottsbalken, att besluta om elektronisk övervakning enligt 26 kap. 17 § brottsbalken, att besluta i frågor om övervakning enligt 26 kap. 12 § brottsbalken och förordna om biträde vid övervakningen enligt 26 kap. 13 andra stycket brottsbalken. Först om dessa åtgärder kan anses otillräckliga bör en formell varning kunna meddelas. Till följd av hänvisningen till 26 kap. 12 § brottsbalken behövs inte längre den reglering som i dag finns i 28 kap. 7 andra stycket som innebär att ny övervakning som beslutats med anledning av misskötsamhet ska upphöra när den inte längre behövs. Det kan dessutom påpekas att det till följd av förslaget i avsnitt 4.3 att lägga till 26 kap. 18 § brottsbalken till de bestämmelser om villkorlig frigivning som enligt 28 kap. 6 § ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som dömts till skyddstillsyn, alltid finns en möjlighet för Kriminalvården att besluta om att övervakning ska upphöra när det inte längre finns behov av det.

5.2 Domstolens möjligheter att vidta åtgärder

Förslag: Om domstolen inte anser att det finns tillräckliga skäl att undanröja en dom på skyddstillsyn ska den i stället kunna vidta åtgärder i
--

samma utsträckning som Kriminalvården. Domstolen ska dock inte kunna besluta om elektronisk övervakning.

Skälen för förslaget: Om domstolen inte anser att det finns tillräckliga skäl för att undanröja en dom på skyddstillsyn med anledning av misskötsamhet får domstolen i stället besluta sådana åtgärder med anledning av misskötsamheten som kan komma i fråga enligt 28 kap. 7 § brottsbalken med dess hänvisningar (28 kap. 9 § andra stycket brottsbalken). Det bör, med undantag för beslut om elektronisk övervakning (jfr avsnitt 4.6), gälla även fortsättningsvis. Regleringen i 28 kap. 9 § brottsbalken föreslås därför ändras endast på så sätt att det i andra stycket görs ett tillägg om att domstolen inte har rätt att besluta om elektronisk övervakning. Till följd av förslagen till ändringar i 28 kap. 7 § i avsnitt 5.1 kommer rättens åtgärdsalternativ att bli till viss del annorlunda än vad som gäller i dag och med stöd av den lagstiftning som träder i kraft den 1 juli 2020. Det är dock en avsedd och rimlig konsekvens. Vad som är nytt är att domstolen har tillgång till samtliga föreskriftsmöjligheter som följer av 26 kap. 16 § brottsbalken. Vidare ersätts den tidigare möjligheten att ställa den dömde under övervakning efter ett år av prøvotiden med en generell möjlighet att besluta i frågor om övervakning.

6 Omhändertagande och hämtning

Bedömning: Reglerna om omhändertagande och hämtning bör inte ändras.

Skälen för bedömningen: I 26 kap. 22 § brottsbalken finns regler om att den som är villkorligt frigiven kan omhändertas under vissa situationer. Det gäller om det uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad, om fråga uppkommer om att vidta annan åtgärd som avses i 26 kap. 19 § brottsbalken eller åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling. Omhändertagande får också ske om den frigivne har undandragit sig övervakningen. Omhändertagande beslutas av övervakningsnämnden.

När det gäller skyddstillsynsdömda finns regler om omhändertagande i 28 kap. 6 c och 11 §§ brottsbalken. Den förstnämnda bestämmelsen ger rätten en möjlighet att i samband med dom på skyddstillsyn med kontraktsvård besluta om omhändertagande av en häktad person till dess han eller hon kan överföras till det behandlingshem eller den vårdgivare som anges i behandlingsplanen. Den möjligheten bör kvarstå oförändrad.

Den sistnämnda bestämmelsen ger rätten eller övervakningsnämnden, vid sidan av det fall att den dömde undandragit sig övervakningen, möjlighet till omhändertagande i de fall det uppkommer fråga om att undanröja en dom på skyddstillsyn eller vidta åtgärder med anledning av misskötsamhet enligt 28 kap. 7 § brottsbalken eller åtgärd för att den dömde ska underkasta sig vård eller behandling. Rättens möjligheter att omhänderta den dömde när en talan om undanröjande av skyddstillsyn

väckts bör inte ändras. I likhet med vad som gäller för villkorligt frigivna bör det även i skyddstillsynsfallen vara övervakningsnämnden som fattar beslut om omhändertagande för att underlätta Kriminalvårdens vidtagande av åtgärder. Någon ändring av bestämmelsen föreslås därför inte.

Vid behov har Kriminalvården möjlighet att begära polishandräckning för den dömdes inställelse i ärenden enligt brottsbalken (38 kap. 12 § brottsbalken). Kriminalvården har alltså rätt att genom polisens försorg låta hämta en klient till sig. Hämtningsrätten bör enligt förarbetena kunna användas dels för att skaffa underlag för vilka åtgärder som bör vidtas, dels inom ramen för Kriminalvårdens allmänna uppgift att hålla sig underrättad om den dömdes livsföring när påföljden verkställs utanför anstalt (se NJA II 1983 s. 241). Denna rätt bör kvarstå oförändrad.

7 Överklagande

Förslag: Kriminalvårdens beslut när det gäller skyddstillsynsdömda ska kunna överklagas till övervakningsnämnden. Övervakningsnämndens beslut ska i sin tur kunna överklagas till allmän domstol. Kriminalvården ges även beträffande skyddstillsynsdömda rätt att överklaga övervakningsnämndens beslut i fråga om återfallsförebyggande åtgärder och åtgärder på grund av misskötsamhet.

Skälen för förslaget

Överklagandemöjligheter avseende beslut under villkorlig frigivning

Enligt den lagstiftning som träder i kraft den 1 juli 2020 har Kriminalvården befogenhet att som första instans fatta merparten av de beslut som kan aktualiseras vid en villkorlig frigivning. Viss beslutanderätt ligger dock kvar hos övervakningsnämnden och det föreligger således en delad beslutsbefogenhet mellan Kriminalvården och övervakningsnämnden när det gäller villkorligt frigivna. De beslut Kriminalvården har rätt att fatta enligt 26 kap. brottsbalken får enligt 37 kap. 7 § brottsbalken överklagas till övervakningsnämnden. Det gäller Kriminalvårdens beslut om att ställa någon under övervakning (26 kap. 12 § första stycket brottsbalken), om att förordna övervakare och biträde vid övervakningen (26 kap. 13 § andra stycket brottsbalken), om att den övervakades skyldigheter även ska gälla gentemot anställda hos Kriminalvården eller andra (26 kap. 15 § andra stycket brottsbalken), om särskilda föreskrifter och elektronisk övervakning (26 kap. 16 och 17 §§ brottsbalken) samt om åtgärder mot misskötsamhet utom förverkande av villkorligt medgiven frihet (26 kap. 19 § första stycket brottsbalken).

Övervakningsnämndens beslut som första instans eller efter överprövning av ett överklagat beslut från Kriminalvården får, enligt 37 kap. 11 § brottsbalken, som regel överklagas till tingsrätten. Det gäller frågor om att ställa den villkorligt frigivne under övervakning (26 kap. 12 § första stycket brottsbalken), om föreskrifter eller elektronisk övervakning (26

kap. 16 och 17 §§ brottsbalken), om förverkande av villkorligt medgiven frihet och andra åtgärder med anledning av misskötsamhet (26 kap. 19 § brottsbalken samt om omhändertagande (26 kap. 22 § brottsbalken). När det gäller beslut som Kriminalvården har fattat om att förordna övervakare och biträde vid övervakningen (26 kap. 13 § andra stycket brottsbalken) och om att den övervakades skyldigheter även ska gälla gentemot anställda hos Kriminalvården eller andra (26 kap. 15 § andra stycket brottsbalken) är övervakningsnämnden sista instans.

Av 37 kap 11 § brottsbalken följer också en rätt för Kriminalvården att vid sidan av den enskilde överklaga vissa beslut. Det handlar om frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17 eller 19 § brottsbalken.

Överklagandemöjligheter avseende beslut under skyddstillsyn

Även när det gäller skyddstillsynsdömda är beslutsbefogenheten delad mellan Kriminalvården och övervakningsnämnden sedan rätten skilt sig från målet genom domen. Jämfört med vad som från och med den 1 juli 2020 gäller för villkorligt frigivna, är utgångspunkten motsatsen. Det är övervakningsnämnden som i fråga om skyddstillsyn har rätt att fatta de flesta besluten, men även Kriminalvården har viss beslutanderätt.

I 37 kap. 8 § brottsbalken anges att bestämmelserna i 37 kap. 7 § brottsbalken ska tillämpas på motsvarande sätt i fråga om den som har dömts till skyddstillsyn. Det betyder att i den mån Kriminalvården har beslutanderätt i någon fråga som rör skyddstillsynsdömda och det beslutet får överklagas så ska beslutet överklagas till övervakningsnämnden. Med stöd av hänvisningarna i 28 kap. 6 § brottsbalken till de olika reglerna i 26 kap. brottsbalken har Kriminalvården enligt 26 kap. 13 § andra stycket rätt att utse övervakare, om rätten inte redan har gjort det i domen, och rätt att besluta om kontaktskyldighet i förhållande till andra personer än övervakaren (26 kap. 15 § andra stycket). Dessa beslut avseende skyddstillsynsdömda får alltså överklagas till övervakningsnämnden.

När det gäller vilka av övervakningsnämndens beslut rörande skyddstillsynsdömda som får överklagas till tingsrätt regleras det i 37 kap. 11 § brottsbalken. Enligt bestämmelsen handlar det om beslut om förlängning av övervakningstiden för att en föreskrift om samhällstjänst ska kunna fullgöras (28 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken), beslut om föreskrifter (fråga som avses i 26 kap. 16 § brottsbalken), åtgärder med anledning av misskötsamhet (28 kap. 7 § brottsbalken) och omhändertagande (28 kap. 11 § brottsbalken).

Vilka förändringar bör göras i bestämmelsen om överklagande till övervakningsnämnden?

Förslagen i avsnitt 4 och 5 innebär att övervakningsnämndens beslutanderätt när det gäller olika åtgärder beträffande skyddstillsynsdömda överförs till Kriminalvården. På samma sätt som gäller för villkorligt frigivna bör dessa beslut kunna överklagas till övervakningsnämnden. När det gäller vilka förändringar som behövs i 37 kap. 7 § brottsbalken för att åstadkomma detta görs följande bedömning.

Kriminalvårdens befogenhet att besluta i frågor om övervakning, utseende av övervakare, om föreskrifter, om elektronisk övervakning och om åtgärder med anledning av misskötsamhet som inte består i varning, följer

enligt förslagen i avsnitt 4.4, 4.6 och 5.1 på hänvisningar i 28 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken till 26 kap. 18 § första stycket brottsbalken, som i sin tur hänvisar vidare till de bestämmelser i 26 kap. brottsbalken som behandlar dessa frågor, dvs. 26 kap. 12 §, 13 § andra stycket samt 16 och 17 §§. Eftersom dessa lagrum redan räknas upp i 37 kap. 7 § brottsbalken behövs endast ett tillägg till bestämmelsen så att även beslut om varning enligt 28 kap. 7 § brottsbalken får överklagas till övervakningsnämnden. Av tydlighetsskäl bör överklagandebestämmelsen också omformuleras så att den i stället för att avse beslut *enligt* de uppräknade lagrummen hänvisar till beslut *som avses i* lagrummen.

Förslagen avseende 37 kap. 7 § brottsbalken bedöms innebära att det inte längre finns något behov av regeln i 37 kap. 8 § brottsbalken som anger att bestämmelserna i 37 kap. 7 § brottsbalken ska tillämpas på motsvarande sätt i fråga om den som har dömts till skyddstillsyn. Den bör därför tas bort tillsammans med hänvisningen till den bestämmelsen i 37 kap. 10 § brottsbalken.

Vilka förändringar bör göras i bestämmelsen om överklagande till tingsrätt?

Reglerna i 37 kap. 11 § brottsbalken om vilka av övervakningsnämndens beslut som kan överklagas till tingsrätt behöver endast ändras i ett par avseenden med anledning av förslagen i denna promemoria. För det första bör hänvisningen till 28 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken utgå i första meningen. Som framgår av avsnitt 4.3 föreslås denna särreglering utgå. När det gäller de beslut som Kriminalvården får överklaga vid sidan av den enskilde bör ett tillägg göras så att även beslut enligt 28 kap. 7 § brottsbalken får överklagas av Kriminalvården.

8 Följdändringar avseende internationellt samarbete

Bedömning: Om förslagen i denna promemoria genomförs behövs följdändringar i olika lagar som rör internationellt samarbete om verkställighet av frivårdspåföljder. Följdändringarna bör behandlas för sig.

Skälen för bedömningen: Med anledning av de ändringar rörande villkorligt frigivna som träder i kraft den 1 juli 2020 har regeringen den 20 februari 2020 beslutat lagrådsremissen Internationellt samarbete om verkställighet av straff anpassas till nya regler i brottsbalken. Remissen innehåller förslag till nödvändiga följdändringar i tre lagar som reglerar internationellt samarbete om verkställighet av straff. Det gäller lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m., lagen (1978:801) om internationellt

samarbete rörande kriminalvård i frihet och lagen (2015:650) om erkännande och verkställighet av frivårdspåföljder inom Europeiska unionen.

Förslagen i den förevarande promemorian innebär, om de genomförs, ytterligare behov av följdändringar i de tre internationella lagar som omfattas av lagrådsremissen ovan. Det bedöms mer lämpligt att behandla detta behov av följdändringar i ett separat lagstiftningsprojekt. Några förslag om följdändringar i dessa tre lagar lämnas därför inte i denna promemoria.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Den nya lagstiftningen ska träda i kraft den 1 januari 2021.

De nya bestämmelserna i brottsbalken ska som huvudregel tillämpas på påföljder som dömts ut före ikraftträdandet. Äldre regler om övervakningstid ska dock gälla i fråga om skyddstillsyn som har beslutats före ikraftträdandet.

Skälen för förslagen

Ikraftträdande

De nya möjligheterna att arbeta återfallsförebyggande när det gäller skyddstillsynsdömda bör träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Övergångsbestämmelser

Av 2 kap. 10 § regeringsformen följer bl.a. att svårare brottspåföljd inte får åläggas för en gärning än den som var föreskriven när brottet begicks. En bestämmelse av samma innebörd återfinns i artikel 7 i Europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Enligt 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken ska straffet bestämmas efter den lag som gällde vid gärningen, men om en annan lag gäller vid domstillfället ska den lagen tillämpas om den leder till frihet från straff eller till ett lindrigare straff.

I tidigare lagstiftningsarbeten har konstaterats att dessa bestämmelser i princip inte torde gälla i fråga om verkställighet av brottspåföljder (se t.ex. prop. 1965:159 s. 36–37, prop. 1987/88:120 s. 113, prop. 1997/98:96 s. 176–181, prop. 2005/06:123 s. 69–70 och prop. 2018/19:77 s. 53).

Förslagen i promemorian avser åtgärder under verkställighet av påföljd. Lagändringarna bedöms därmed i och för sig inte kräva några särskilda övergångsbestämmelser. I stället bör de från ikraftträdandet omfatta i princip alla som verkställer en dom på skyddstillsyn. Dock bör de nya reglerna om övervakningstidens längd endast omfatta de som efter ikraftträdandet dömts till skyddstillsyn och därmed ställts under övervakning. Om domen på skyddstillsyn har meddelats före ikraftträdandet bör de tidigare gällande

reglerna om övervakningstidens längd tillämpas (28 kap. 5 § andra stycket brottsbalken).

10 Konsekvenser

Bedömning: Förslagen kan medföra ökade kostnader för Kriminalvården till följd av förlängda övervakningstider. Det kan också uppkomma kostnader avseende beslutsadministration och inköp och skötsel av teknisk utrustning.

Det kan vidare uppkomma kostnader för de allmänna domstolarna till följd av fler överklaganden. De ökade kostnaderna för domstolarna bedöms vara begränsade och kunna hanteras inom befintliga ramar.

Förslagen innebär inte några nya åtaganden för kommunerna och påverkar därmed inte den kommunala självstyrelsen.

Förslagen kan även bidra till en ökad jämställdhet.

Skälen för bedömningen

Konsekvenser för Kriminalvården

Förslaget i avsnitt 4.3 om att övervakningen som huvudregel inte ska upphöra automatiskt ett år efter dagen för domen, utan i stället ska löpa till dess att Kriminalvården beslutar något annat, kan förväntas leda till att fler dömda får en längre övervakningstid än i dag. Hur många som kommer att ha behov av en förlängd övervakningstid är svårt att uppskatta. Under 2018 verkställde 6 071 personer domar på skyddstillsyn. Av dem hade 747 personer skyddstillsyn i kombination med kontraktsvård och 1 125 personer skyddstillsyn med föreskrifter om samhällstjänst. För 2019 är prognosen 6 180 personer och för 2020 och 2021 är det uppskattade antalet 6 290 respektive 6 390 personer.

Under framtagandet av promemorian har kontakter tagits med Kriminalvården angående de förväntade konsekvenserna av förslagen. Kontakterna har mynnat ut i bedömningen att det är rimligt att uppskatta att högst tio procent av de skyddstillsynsdömda har ett sådant behov av hjälp och stöd att det kommer att finnas skäl att överväga en längre övervakningstid än ett år. Kostnaden för ett övervakningsår uppgår i snitt till ca 100 000 kronor. Om övervakningstiden förlängs med ett år för den andel dömda som kan förväntas få längre övervakningstider skulle merkostnaden för Kriminalvården med detta sätt att räkna bli ca 64 miljoner kr det första året lagstiftningen är i kraft, dvs. år 2021. Samtidigt bör beaktas att det inte är givet att en förlängd övervakningstid kräver lika stora resurser som under det första året. Vidare kan vissa kostnadsbesparingar uppkomma till följd av att inte alla dömda kommer att ha övervakning hela det första prövotidsåret. Att det är Kriminalvården själv som beslutar och ändrar föreskrifter och vidtar åtgärder med anledning av misskötsamhet innebär i och för sig vissa merkostnader för beslutsadministration, men samtidigt också delvis en minskad arbetsinsats eftersom Kriminalvårdens anställda inte behöver förbereda och delta i handläggningen av ärenden vid

övervakningsnämnden i lika stor utsträckning. Vidare kan antalet ärenden hos övervakningsnämnderna förväntas minska, vilket leder till mindre kostnader för nämnderna till följd av ett minskat behov av sammanträden. Det är mot den bakgrunden rimligt att anta att kostnadsökningarna med anledning av reglerna om förlängd övervakningstid och ökad beslutsadministration kommer att uppgå till ca 50 miljoner kronor.

Utgångspunkten är, liksom beträffande de villkorligt frigivna (se prop. 2018/19:77 s. 55), att särskilda föreskrifter bör användas i större utsträckning än i dag. Detta bör dock leda till endast begränsade kostnader för Kriminalvården i form av beslutsadministration.

Förslaget i avsnitt 4.6 om en utökad möjlighet att besluta om elektronisk övervakning av villkorligt frigivna och skyddstillståndsdömda i syfte att kontrollera efterlevnaden av särskilda föreskrifter, kommer också att medföra kostnader för Kriminalvården. Uppskattningen är att det årligen kan bli fråga om ca 300 beslut om elektronisk övervakning. Kostnaden för utrustning för elektronisk övervakning kan beräknas uppgå till ca 7 800 000 kr (26 000 kr × 300) för år 2021. De nya reglerna bör inte nämnvärt påverka myndighetens kostnader avseende administration, system för it m.m. Supportkostnaden för 300 GPS-bojor kan beräknas uppgå till ca 1 320 000 kronor per år från 2021.

Vid en samlad bedömning kan förslagen alltså förväntas innebära ökade kostnader för Kriminalvården med ca 59 miljoner kronor år 2021 och där- efter med ca 51 miljoner kr per år.

Kommunerna

Enligt normaliseringsprincipen har Kriminalvårdens klienter rätt till samma stöd- och vårdinsatser som övriga medborgare. Det innebär att det generella ansvar som andra myndigheter har för t.ex. bostad, arbete samt hälso- och sjukvård även gäller Kriminalvårdens klienter. Kriminalvården är således inte ansvarig för att tillgodose klienternas behov av arbete, sjukvård, bostad, m.m. Däremot är Kriminalvården skyldig att samverka med andra aktörer. Den gällande ansvarsfördelningen innebär att Kriminalvården ansvarar för kostnaderna fram till dagen för villkorlig frigivning, varefter det ekonomiska ansvaret övergår till den dömdes hemkommun. En föreskrift om t.ex. kontrollerat boende i form av halvvägshus eller liknande efter villkorlig frigivning förutsätter därför ett åtagande från den dömdes hemkommun.

Ett av syftena med reformen är att föreskrifter ska användas i större utsträckning än i dag. Föreskrifter om vård och boende kan vara kostnadsdrivande för den dömdes hemkommun. Samverkansarbetet skiljer sig åt i olika kommuner vilket medför att Kriminalvårdens klienter, även om behoven är liknande, behandlas olika beroende på hur samverkan fungerar i den aktuella kommunen. Den gällande ordningen medför att det i vissa fall kan vara andra överväganden än den dömdes behov av stöd och kontroll som kommer att vara avgörande för om den dömda kan meddelas en föreskrift. Det kan ifrågasättas om detta är ändamålsenligt, men det är inte ett problem som tillskapas genom förslagen i denna promemoria. Kommunerna och samhället i stort har mycket att vinna på att förebygga återfall i brott. Bedömningen är att förslagen sammantaget kan komma att leda till minskad brottslighet i samhället. Förslagen kan därför på sikt komma att

innebära vinster för kommunerna, inte minst ekonomiska. Det är därför angeläget att kommunerna prioriterar återfallsbyggande åtgärder för sina kommuninvånare under den tid de verkställer kriminalvård i frihet/en skyddstillsyn. Förslagen i promemorian innebär däremot i sig inga nya åtgärderna för kommunerna. Därmed påverkas inte heller den kommunala självstyrelsen.

Domstolarna

De nya reglerna om föreskriftsrätt och elektronisk övervakning kan medföra att fler överklagar övervakningsnämndens beslut till domstol. Även förslaget att Kriminalvården ska få överklaga övervakningsnämndens beslut till domstol på samma sätt som den enskilde när övervakningsnämnden har överprövat ett beslut om föreskrifter eller åtgärder på grund av misskötsamhet, kan komma att innebära att fler ärenden når domstolarna.

Bedömningen görs att förslagen inte kan förväntas leda till en så stor ärendetillströmning hos domstolarna att de ökade kostnaderna inte kan rymmas inom befintliga anslag.

Övriga konsekvenser

Förslagen om förstärkta återfallsförebyggande åtgärderna för skyddstillsynsdömda bedöms bidra till att minska risken för att de dömda återfaller i brott och även främja hans eller hennes anpassning i samhället. Detta kan bidra till ökad trygghet i samhället.

Oavsett om brottslighet drabbar en närstående eller någon annan person, så skapar det en otrygghet bland befolkningen i stort. Särskilt kvinnor ger uttryck för en högre skattning av otrygghet i de årliga nationella trygghetsundersökningarna från Brottsförebyggande rådet. Regeringens övergripande jämställdhetspolitiska mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett av jämställdhetspolitikens delmål är att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattande. Ett annat är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Eftersom förslagen bedöms bidra till att minska risken för att den dömda återfaller i brottslighet oavsett brottskategori, bedöms förslagen därmed kunna medföra positiva effekter för jämställdheten i samhället.

11 Författningskommentar

26 kap. Om fängelse

16 § Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången.

En särskild föreskrift får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,

2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,

4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

6. kontrollerat boende eller andra anvisningar om boendet,

7. vistelseort *eller andra anvisningar om på vilka platser eller områden den dömde ska vistas eller inte får vistas*, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Om den övervakade är skadeståndsskyldig på grund av brottet, får en särskild föreskrift beslutas om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas endast i den utsträckning det inte kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället, med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

I paragrafen anges förutsättningarna för att ge villkorligt frigivna särskilda föreskrifter som de ska följa. Övervägandena finns i avsnitt 4.4 och 4.5.

Första stycket är oförändrat.

I andra stycket p. 7 görs ett förtydligande som innebär att en föreskrift enligt punkten får avse anvisningar om på vilka platser eller områden den dömde ska vara skyldig att vistas eller inte får vistas under övervakningstiden. Föreskriftsmöjligheten kan användas för att hålla den villkorligt frigivne borta från en viss miljö i syfte att t.ex. motverka återfall i brott gentemot en viss person. Den kan också användas i syfte att förhindra att den övervakade uppehåller sig i en kriminell miljö där han eller hon riskerar att utsättas för sådan påverkan som är negativ för hans eller hennes anpassning i samhället. Det kan handla om ett förbud att vistas i närheten av ett brottsoffers bostad eller andra platser där risken för återfall bedöms vara särskilt stor, t.ex. en klubblokal eller liknande (se prop. 2018/19:77 s. 35 och 62–63). Det kan också handla om förbud att vistas på platser där narkotikaförsäljning är vanligt förekommande eller där kriminellt belastade vistas eller bor.

När det gäller föreskrifter om platser där den dömde ska vara skyldig att vistas på kan det handla om att, som ett komplement till en föreskrift om boende enligt andra stycket punkt 6, föreskriva en skyldighet att under vissa tider vistas i ett kontrollerat boende eller ett halvvägshus.

Liksom hittills gäller att föreskrifter om vistelseort eller anvisningar av platser där den dömda ska eller inte får vistas ska användas restriktivt och att behovet av en föreskrift alltid ska prövas mot proportionalitetsprincipen. Vidare bör föreskriften regelmässigt begränsas till vissa särskilt angivna tider, t.ex. att den dömda ska vistas i bostaden under ett visst antal timmar nattetid (se prop. 2018/19:77 s. 62–63).

Tredje stycket är oförändrat.

17 § Om det *behövs* för att minska risken att den övervakade begår nya brott *eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället*, får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs.

Elektronisk övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången.

Paragrafen innehåller bestämmelser om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

Enligt *första stycket* får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs. I förhållande till den hittillsvarande lydelsen av stycket görs en utvidgning av förutsättningarna för att kontrollera en föreskrift med elektroniska hjälpmedel. Avgörande är att Kriminalvården bedömer att det till följd av den dömdes personliga situation finns ett behov av elektronisk övervakning för att minska risken för att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Förutsättningarna för att besluta om elektronisk övervakning överensstämmer därmed med förutsättningar för att besluta om särskilda föreskrifter enligt 26 kap. 16 §. Liksom tidigare bör ett beslut om elektronisk övervakning i första hand komma i fråga för föreskrifter avseende boende och vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller områden den dömda ska vistas eller inte får vistas (jfr prop. 2018/19:77 s. 63).

Elektronisk övervakning får inte beslutas enbart för att ge påföljden större skärpa. Inte heller får ett beslut om elektronisk övervakning innebära att påföljden blir så ingripande att den är att jämställa med den inskränkning av rörelsefriheten som äger rum inom ramen för verkställighet av ett fängelsestraff med intensivövervakning. Vidare ska proportionalitetsprincipen beaktas. Är en mindre ingripande åtgärd tillräcklig ska den användas.

Andra stycket är oförändrat.

28 kap. Om skyddstillsyn

2 a § Skyddstillsyn får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift *ska* avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar.

När rätten meddelar en föreskrift om samhällstjänst *ska* den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

Kriminalvården får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst, när det finns skäl till det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *första* och *andra styckena* görs endast språkliga ändringar. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *tredje stycket* anges att Kriminalvården, i stället för som hittills övervakningsnämnden, får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst när det finns skäl till det.

5 § Skyddstillsyn *ska* vara förenad med övervakning från dagen för domen. Rätten får dock *besluta* att övervakningen *ska börja först* när domen har *fått* laga kraft mot den dömden. Om domen överklagas, kan högre rätt *besluta* att *verkställigheten ska avbrytas* .

Om inte annat har beslutats upphör övervakningen vid prövotidens utgång.

Om verkställigheten har avbrutits till följd av beslut av högre rätt men döms den tilltalade därefter ändå till skyddstillsyn, ska den tid under vilken verkställighet inte *skett* inte räknas in i prövotiden.

I paragrafen finns regler om prövotid och övervakning för skyddstillsynsdömda. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Första stycket ändras endast språkligt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *andra stycket* anges tiden för övervakningen. Av bestämmelsen framgår att övervakningen, om inte annat har beslutats, upphör vid prövotidens utgång. Till skillnad från den hittillsvarande lydelsen av stycket upphör alltså inte övervakningen, som inleds genom domen på skyddstillsyn, automatiskt efter ett år, med möjlighet till förlängning i vissa angivna fall, utan löper i stället vidare till dess att Kriminalvården uttryckligen beslutar att övervakningen ska upphöra eller att den treåriga prövotiden löper ut. Förutsättningarna för övervakning anges i 26 kap. 12 § första stycket, som till följd av en hänvisning i 28 kap. 6 §, i tillämpliga delar gäller även för skyddstillsynsdömda (se kommentaren till 28 kap. 6 § nedan). Av 26 kap. 12 § första stycket följer att den som är villkorligt frigiven ska stå under övervakning om det behövs för att minska risken för att han eller hon återfaller i brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället.

Att övervakningstiden löper tills vidare och alltså inte upphör automatiskt vid en viss tidpunkt ska inte förstås så att det för de flesta skyddstillsynsdömda bör bli fråga om övervakningstider som löper under hela den treåriga prövotiden. Påföljdens intensitet bör liksom i dag vara som störst under den första tiden av verkställigheten då återfallsrisken erfarenhetsmässigt är särskilt stor. Detta innebär att övervakningen i många fall kan upphöra redan efter ett år. I stället för att skapa en ordning där längre övervakningstider än vad som gäller i dag blir regel, syftar förslaget till att skapa en ordning där behovet av övervakning, med de möjligheter att utöva stöd och kontroll i brottsförebyggande syfte som den innebär, i större utsträckning än i dag och på ett mer flexibelt sätt ska kunna styra övervakningstidens längd. En ny viktig roll för Kriminalvården blir att efter en individuell bedömning sortera ut de fall där övervakning efter ett år fortsatt är nödvändig och verkningfull för att minska risken för återfall i brott eller för att underlätta den dömdes anpassning i samhället. Har övervakningen i huvudsak fungerat utan anmärkning det första året bör det sällan

finnas behov av att låta övervakningstiden löpa vidare. Om det därefter visar sig att det finns behov av det, kan den dömde på nytt ställas under övervakning.

Kriminalvårdens befogenhet att besluta i frågor om övervakning bör gälla även under det första skyddstillsynsåret. Möjligheten att låta övervakningen upphöra tidigare än ett år bör användas med försiktighet och endast i de fall då det i princip står klart att den dömde inte har behov av det stöd och kontroll som kan ges under övervakningen. Det bör som utgångspunkt krävas att den dömde under en sexmånadersperiod har skött sina åtaganden under övervakningen klanderfritt. Endast mycket sällan bör det kunna finnas förutsättningar att låta övervakningen upphöra tidigare än sex månader.

Att Kriminalvården har en skyldighet att löpande ompröva behovet av övervakning framgår av 26 kap. 18 §, som gäller även för skyddstillsynsdömda till följd av en hänvisning till den bestämmelsen i 28 kap. 6 §. För att säkerställa att övervakning inte pågår längre än nödvändigt och bara används i de fall där den kan förväntas vara effektiv är det viktigt att Kriminalvården utarbetar rutiner för att löpande kontrollera behovet av övervakning. Vidare måste behovet av övervakning alltid prövas mot proportionalitetsprincipen, som uttryckligen gäller till följd av en befintlig hänvisning i 28 kap. 6 § brottsbalken till 26 kap. 14 a § brottsbalken.

Som en konsekvens av ändringarna av andra stycket tas den hittillsvarande hänvisningen i *tredje stycket* till andra stycket bort. I övrigt ändras stycket endast språkligt.

Det hittillsvarande *fjärde stycket* tas bort som en konsekvens av ändringarna i andra stycket.

5 a § Om skyddstillsyn har förenats med en föreskrift om samhällstjänst ska den dömde fullgöra samhällstjänsten enligt en arbetsplan som upprättas av Kriminalvården.

I paragrafen finns regler om fullgörande av samhällstjänst. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Som en konsekvens av ändringarna av 28 kap. 5 § andra stycket tas det hittillsvarande *andra stycket* bort. Paragrafen ändras i övrigt endast språkligt. Ingen ändring i sak är avsedd.

6 § Vad som föreskrivs i 26 kap. 11 och 13–18 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Rätten ska dock i domen förordna övervakare, om inte särskilda skäl talar mot det. *Vidare får rätten i domen besluta föreskrifter enligt 26 kap. 16 § andra stycket 3–8 och tredje stycket samt 27 kap. 5 § andra stycket. Kriminalvården får ändra eller upphäva en föreskrift enligt 27 kap. 5 § andra stycket när det finns skäl till det.*

Paragrafen anger vilka bestämmelser i 26 kap. som ska tillämpas på skyddstillsynsdömda. Övervägandena finns i avsnitt 4.

I *första meningen* anges att 26 kap. 11 och 13–18 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som dömts till skyddstillsyn. Hänvisningen till 26 kap. 11 och 13–15 §§ motsvarar vad som gäller enligt den hittillsvarande lydelsen.

Hänvisningen till 16 §, som är ny, innebär att Kriminalvårdens möjlighet att ge den skyddstillsynsdömde föreskrifter sedan domstolen skilt sig från

målet överensstämmer med vad som gäller för den som villkorligt frigetts från ett fängelsestraff. Hänvisningen motsvarar i flera delar vad som gäller enligt hittillsvarande 28 kap. 6 a §.

Genom hänvisningen till 17 §, som är ny, ges Kriminalvården möjlighet att under verkställighet av en skyddstillsyn besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs på samma sätt som vid villkorlig frigivning. Förslaget till ändring innebär inte att åtgärden ska få beslutas slentrianmässigt. En individuell bedömning av den dömdes situation måste göras. Vidare måste åtgärden vara förenlig med proportionalitetsprincipen. Liksom gäller i dag får den elektroniska kontrollen aldrig vara så ingripande att den är att jämföra med den inskränkning av rörelsefriheten och övervakning som äger rum inom ramen för verkställighet av ett fängelsestraff genom intensivövervakning.

Hänvisningen till 18 §, som också är ny, ger Kriminalvården, i stället för som hittills övervakningsnämnden, en möjlighet och skyldighet att på samma sätt som när det gäller villkorligt frigivna inom ramen för en skyddstillsyn ändra och fatta nya beslut om övervakning (26 kap. 12 §), förordnande av övervakare (26 kap. 13 § andra stycket), föreskrifter (26 kap. 16 §) och elektronisk övervakning (26 kap. 17 §). Hänvisningen till 26 kap. 18 § innebär också att övervakaren ges befogenhet att besluta om hur föreskrifter med anledning av skyddstillsyn ska verkställas i ett särskilt fall och tillfälligt jämka beslutade föreskrifter. Övervakaren har dock inte befogenhet att jämka ett beslut om elektronisk övervakning.

Andra meningen motsvarar den hittillsvarande andra meningen.

Genom *tredje meningen* ges domstolen befogenhet att besluta om vissa föreskrifter i samband med domen. Föreskriftsrätten överensstämmer i huvudsak med Kriminalvårdens enligt första meningens hänvisning till 26 kap. 16 §. Domstolen får dock inte ge föreskrifter enligt 26 kap. 16 § andra stycket 1 och 2 som reglerar den dömdes kontakter med frivården. Vidare får domstolen besluta om en föreskrift om bistånd till den skadelidande enligt 27 kap. 5 § andra stycket. Domstolen får dock inte besluta om elektronisk övervakning för kontroll av att en föreskrift följs.

I fjärde meningen ges Kriminalvården, i stället för som hittills övervakningsnämnden, en befogenhet att ändra eller upphäva en föreskrift om biträde till skadelidande som rätten beslutat enligt 27 kap. 5 § andra stycket.

7 § Om den dömda *bryter mot* vad som gäller för honom eller henne till följd av domen på skyddstillsyn, får *Kriminalvården vidta en åtgärd som avses 26 kap. 18 § första stycket. Om en sådan åtgärd anses otillräcklig, får Kriminalvården besluta om att en varning ska meddelas den dömda.*

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av *Kriminalvården* efter prövotidens utgång.

I paragrafen finns regler om åtgärder vid den dömdes misskötsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 5.

I första stycket anges att det är Kriminalvården, i stället för som hittills övervakningsnämnden, som fattar beslut om åtgärder om den skyddstillsynsdömde bryter mot vad som gäller för honom eller henne med anledning av domen på skyddstillsyn. Vid misskötsamhet, liksom löpande under domen på skyddstillsyn när det finns behov av det, får Kriminalvården fatta beslut i sådana frågor som omnämns i 26 kap. 18 § första stycket, dvs.

övervakning (26 kap. 12 §), förordnande av övervakare (26 kap. 13 § andra stycket), föreskrifter (26 kap. 16 §) och elektronisk övervakning (26 kap. 17 §). Om dessa åtgärder inte bedöms vara tillräckliga får Kriminalvården besluta om att varning ska meddelas den dömden. En varning kan ofta utgöra underlag för bedömningen om skyddstillsynen ska undanröjas och ersättas av en annan påföljd. Det betyder att en varning är en relativt allvarlig åtgärd och bör användas endast vid mer allvarliga överträdelser.

I *andra stycket* görs en ändring som innebär att en åtgärd med anledning av misskötsamhet inte får beslutas av Kriminalvården, i stället för som hittills av övervakningsnämnden, efter prövotidens utgång.

8 § Har den dömden allvarligt *brutit mot vad som gäller för honom eller henne och det kan antas att han eller hon inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta, ska myndigheten* begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen ska undanröjas. Även utan *begäran från Kriminalvården* får en sådan talan väckas, om den dömden i fall som avses i 6 b § första stycket allvarligt har *brutit mot vad som gäller enligt hans eller hennes* behandlingsplan.

Talan ska anhängiggöras före prövotidens utgång.

Paragrafen reglerar i vilka fall Kriminalvården ska begära att åklagare för talan om undanröjande av skyddstillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Första stycket ändras i sak endast på så sätt att det är Kriminalvården, i stället för som hittills övervakningsnämnden, som vid allvarlig misskötsamhet ska begära att åklagaren för talan om undanröjande av skyddstillsynen. Övriga ändringar är endast språkliga. Någon förändring av under vilka förutsättningar en begäran ska göras avses inte. Vidare ändras den hittillsvarande hänvisningen till 28 kap. 6 a § till att i stället avse 28 kap. 6 b §. Ändringen är föranledd av att 28 kap. 6 a § får en ny beteckning och någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra stycket ändras språkligt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 § Om skyddstillsynen undanröjs, ska rätten bestämma en annan påföljd för brottet och då ta skälig hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I ett sådant fall får rätten döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 b § första stycket lämnats i domen ska rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. *Rätten får dock inte besluta om elektronisk övervakning enligt 26 kap. 17 §.*

En sådan åtgärd som avses i andra stycket får inte beslutas efter prövotidens utgång.

I paragrafen finns regler om undanröjande av skyddstillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

I *första stycket* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 28 kap. 6 a § till att i stället avse 28 kap. 6 b §. Ändringen är föranledd av att 28 kap. 6 a § får en ny beteckning och någon ändring i sak är inte avsedd.

I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att rätten inte ska kunna besluta om elektronisk övervakning som en alternativ åtgärd om det inte

finns tillräckliga skäl att andanröja skyddstillsynen. I övrigt har rätten tillgång till samtliga åtgärdsalternativ som Kriminalvården har enligt 28 kap. 7 § med dess hänvisningar.

Tredje stycket, som är nytt, motsvarar hittillsvarande andra meningen i andra stycket.

37 kap. Om nämnderna

7 § Kriminalvårdens beslut i frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 13 § andra stycket, 15 § andra stycket, 16 och 17 §§ och 19 § första stycket *samt 28 kap. 7 §* får överklagas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor ligger där den övervakade är inskriven.

I paragrafen anges vilka av Kriminalvårdens beslut avseende villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda som får överklagas till övervakningsnämnden. Övervägandena finns i avsnitt 7.

I paragrafen förtydligas att det är frågor som avses i de uppräknade bestämmelserna som får överklagas till övervakningsnämnden. Vidare görs ett tillägg som innebär att även Kriminalvårdens beslut enligt 28 kap. 7 §, dvs. i praktiken varning, får överklagas till övervakningsnämnden.

10 § Kriminalvårdens och övervakningsnämndens beslut som avses i 7 och 11 §§ gäller omedelbart om inte något annat *beslutas*.

I paragrafen anges vilka beslut som gäller omedelbart. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Som en följd av ändringen i 37 kap. 7 § utgår 37 kap. 8 §. I paragrafen tas den hittillsvarande hänvisningen till 8 § bort som en konsekvens av det.

11 § Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17, 19 och 22 §§ samt 28 kap. 7 och 11 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden ligger. Om beslutet rör frågor som avses i 26 kap. 12 § första stycket, 16, 17 eller 19 § *eller 28 kap. 7 §*, får det överklagas av Kriminalvården. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut enligt denna balk av en övervakningsnämnd i andra frågor än som avses i första stycket får inte överklagas.

I paragrafen finns regler om överklagande av övervakningsnämndens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 4.3 och 7.

Som en konsekvens av att i 28 kap. 5 a § andra stycket tas bort utgår hänvisningen till den bestämmelsen i paragrafen. Vidare görs ett tillägg som innebär att även övervakningsnämndens beslut i frågor som avses i 28 kap. 7 §, dvs. i praktiken varning, får överklagas av Kriminalvården vid sidan av den enskilde.

38 kap. Rättegångsbestämmelser m.m.

3 § Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga

om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område *det frivårds-kontor ligger där den skyddstillsynsdömde är inskriven*, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av den rätt, där brottmål mot den dömda är väckt eller där mål om åtgärd mot den dömda enligt 32 kap. 4 § redan tagits upp, eller av rätten i den ort där den dömda mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Paragrafen innehåller vissa forumregler. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Andra stycket ändras med anledning av att det enligt 28 kap. 8 § första stycket är Kriminalvården, i stället för som hittills övervakningsnämnden, som hos åklagare ska begära att talan väcks om undanröjande av skyddstillsyn.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. Bestämmelserna i 28 kap. 5 § andra stycket i den äldre lydelsen gäller fortfarande för skyddstillsyn som dömts ut före ikraftträdandet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna behandlas i avsnitt 9.

Enligt *punkt 1* träder bestämmelserna i kraft den 1 januari 2021.

Punkt 2 anger att den äldre lydelsen av 28 kap. 5 § andra stycket fortfarande gäller i fråga om en dom på skyddstillsyn som har beslutats före ikraftträdandet. Det innebär att övervakningen upphör utan särskilt beslut efter att ett år av prövotiden om inte Kriminalvården eller domstolen under den perioden bestämmer något annat.